

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์
และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

Child Civic Society and their Analysis of Situation
and Development Interventions of Children in Nan
Province

โดย ตำรวจ ผักผล และคณะ

ตุลาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับย่อ

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์ และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนของจังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. นายสำราญ ผัดผล	มูลนิธิฮักเมืองน่าน
2. นายถนัด ไบยา	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน
3. นางเสน่หัตถ์ วิเศษสุข	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่านเขต 1
4. นางสาวประภารัตน์ สายวงศ์	โรงเรียนสตรีศรีน่าน
5. นางลักษณาพร ทศนาวลัย	กองทุนเพื่อเด็กและคนชราจังหวัดน่าน
6. นางสาวกัญญารัตน์ วงศ์ภูคา	โรงพยาบาลน่าน
7. นางศิริลักษณ์ ขจรศักดิ์พันธ์	โรงเรียนน่านปัญญานุกูล
8. นางสาวระรินทิพย์ เพ็ชรเจริญ	สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด
9. นางจินตนา จันทร์ดี	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน
10. นายทงศักดิ์ ธรรมะ	มูลนิธิฮักเมืองน่าน
11. นายจิรวัดน์ กำคำมูล	ชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน
12. นางสาวชาณิดา กิณนาธรรม	มูลนิธิฮักเมืองน่าน
13. นายสมศักดิ์ อินทะเสน	อาสาสมัครชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน
14. นางสาวบัวตอง จิณะหล้า	ชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน

ชุดโครงการ วิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์
และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

กุมภาพันธ์ 2548

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยประเมินสถานการณ์การเด็กและเยาวชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน ได้รับทุนการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อมุ่งหวังที่จะศึกษาสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน และสร้างเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก ทีมวิจัยขอขอบคุณแหล่งทุนและอาจารย์ที่ปรึกษา (ดร.สิทธิชัย ประพุทธนิติสาร, ผศ.อภิญญา เวชยชัย , ดร.อมรวิทย์ นาคทรรพ , รศ.สันติย์ อ่อนท้วม , คุณไพบูลย์ ภัยพิสัย , คุณนครินทร์ คำรงภคสกุล , คุณปิ่นทิพย์ ชะเอม , ดร.เสีลาภรณ์ บัวสาย และอีกหลายท่าน) ที่ให้โอกาสและข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยมาโดยตลอด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารต้นสังกัดของนักวิจัย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน, โรงพยาบาลน่าน, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน, โรงเรียนน่านปัญญานุกูล, โรงเรียนสตรีศรีน่าน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1, กองทุนเพื่อเด็กและคนชรา, มูลนิธิฮักเมืองน่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก คณะครู/นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน น้องๆ เยาวชนจากโรงเรียนสตรีศรีน่าน และโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร พี่ๆ น้องๆ ผองเพื่อนร่วมอุดมการณ์ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ประเมินผล และเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานด้านเด็ก

คุณประโยชน์ที่พึงมีจากงานวิจัย และคุณงามความดีที่ได้ร่วมกันกระทำเพื่อแผ่นดินถิ่นเกิด คณะนักวิจัยขอมอบให้แก่กัลยาณมิตร และเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด

ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน

กุมภาพันธ์ 2548

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยประเมินสถานการณ์การเด็กและเยาวชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชน บทบาทของกลุ่ม/องค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และสร้างเครื่องประชาคมด้านเด็ก ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน 2546 – สิงหาคม 2547 (1 ปี) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงปริมาณและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) การก่อรูปคณะทำงานวิจัย และการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก ได้เริ่มจากการชักชวนกัลยาณมิตรที่คุ้นเคยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็ก มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ใช้โจทย์การวิจัยและกลไกประชาคมเด็กไปร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการ โดยใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัย ทำให้มีพลังมากขึ้น เจาะลึกสำคัญที่พบคือ “ตัวนักวิจัยและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก” มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาประชาคมด้านเด็ก

การจัดกลไกวิจัยประชาคมเด็กที่ใช้นักวิจัยเป็นฐาน ทำให้สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลในหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่หรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายการทำงานเดิมของตนเอง เป็นไปได้ด้วยความสะดวก และสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้ อย่างก็ดีพบว่าหลายหน่วยงานยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และข้อมูลยังกระจัดกระจายอยู่ที่ตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานในหน่วยงานเป็นหลัก ขาดการใช้ข้อมูลร่วมกัน บางแห่งไม่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บ และการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและผู้รับผิดชอบงานทำให้ข้อมูลกระจัดกระจายและสูญหายไปด้วย และการจัดเก็บข้อมูลแต่ละองค์กรก็ใช้ฐานที่แตกต่างกันทำให้ข้อมูลมีความทับซ้อนและแตกต่างกันไป

2) สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน พบว่า ในปี 2546 เด็กอายุ 0-5 ปี มีภาวะโภชนาการปกติเพียงร้อยละ 85.96 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายของแผนฯ, เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์จำนวน 478 คน จากที่มีผู้ติดเชื้อเอดส์จำนวน 632 คน, เด็กยากจน ในปีพ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 232 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน จำนวน 580 คน, เด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง ปี พ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 679 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านในปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 240 คน, เด็กที่เกิดจากมารดาระหว่างจำคุก ในปี พ.ศ. 2546 ข้อมูลจากเรือนจำจังหวัดน่าน มีจำนวน 4 คน, เด็กพิการทางกาย ในปี พ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ พบว่า มีจำนวน 1,695 คน, สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน มีจำนวน 150 คน, เด็กพิการทางจิต ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 148 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 6 คน, เด็กพิการทางการมองเห็น ปีพ.ศ.2546

ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 423 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 45 คน, เด็กพร่องการได้ยิน/สื่อความหมาย ปีพ.ศ. 2546 ในโรงเรียนศึกษาพิเศษน่าน

มีจำนวน 89 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 787 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 138 คน, เด็กพร่องทางสติปัญญาและการพัฒนาการ ปี พ.ศ. 2546 จากข้อมูลของโรงเรียนศึกษาพิเศษ มีจำนวน 249 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 206 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 580 คน, เด็กพัฒนาการบกพร่องหรือออทิสติก ในโรงเรียนศึกษาพิเศษ ปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 21 คน

เด็กถูกทำร้ายร่างกาย ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน มีจำนวน 7 คน ข้อมูลเด็กถูกทำร้ายร่างกายที่เป็นคดี จากสถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่าน มีจำนวน 63 คน เด็กชาวเขา ถูกล่อลวงให้ไปบวชที่วัดสว่างภพจังหวัดปทุมธานี มีจำนวน 163 คน ขณะนี้ได้เดินทางกลับภูมิลำเนา 118 คน คงเหลือ 45 คน, เด็กถูกข่มขืน ถูกกลั่นแกล้ง ข้อมูลจากสถานีตำรวจภูธร มีจำนวน 18 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 31 คน, โรงพยาบาลน่าน มีจำนวน 16 คน, ข้อมูลศูนย์ขวัญน่าน พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน

ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เก็บได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเฉพาะที่หน่วยงานนั้นๆ ได้ให้บริการช่วยเหลือ จึงไม่อาจเป็นตัวแทนของจังหวัดน่านทั้งหมดได้ แต่อย่างไรก็ตามจากศึกษาพบว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำมาให้เห็นเท่านั้น ยังมีข้อมูลเด็กด้อยโอกาส เด็กภาวะยากลำบากต่างๆ อีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้ามาสู่ระบบข้อมูลที่เป็นทางการ ทำให้ไม่ได้รับการดูแลส่งเสริม ช่วยเหลือ เป็นสถานการณ์ช่วยเตือนว่าหากไม่มีการป้องกันแก้ไขปัญหาก็ยังรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นกว่านี้

3) การขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็ก ได้ใช้นักวิจัยเป็นฐานเชื่อมต่อกับเครือข่ายองค์กร และสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยไปเสนอในเวทีต่างๆ เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหาร่วมกัน และช่วยกันขบคิดต่อและหาทางออกร่วมกัน ผลของการจัดเวทีทำให้เกิดเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กมากขึ้น ได้ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งเกิดรูปธรรมของความร่วมมือในการทำงานด้านเด็กหลายเรื่อง ซึ่งการเคลื่อนไหวที่สำคัญได้แก่ เวทีแก๊งค์เด็ก, ศูนย์ประสานเด็กด้อยโอกาส, เวทีคลังสมองท้องถิ่นน่าน, เครือข่ายครอบครัวเข้มแข็ง, เวทีเด็กเก่งดีมีสุข, เวทีคลีข่ายขยายปมกรณีเด็กวัดสว่างภพ, เวทีประชาคมด้านเด็ก รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการดำเนินงานตาม พรบ.คุ้มครองเด็กด้วย นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้พัฒนาศักยภาพเยาวชนในการศึกษาวิจัยพื้นที่ที่ดี/พื้นที่เสี่ยง โดยผ่านกระบวนการศึกษา การคิด และวิเคราะห์จากมุมมองของเด็กเอง

อย่างไรก็ตามกลไกการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กยังเป็นเพียงกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มเล็กๆ ที่รวมตัวกัน ยังต้องอาศัยกระบวนการรื้อเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กอีกมากเพื่อให้การเคลื่อนไหว มีพลังมากขึ้น สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำหลัก : เด็กและเยาวชน, เด็กด้อยโอกาส, สถานการณ์ปัญหา, ประชาคม

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ง
บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
กลไกการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนจังหวัดน่าน	2
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
คำถามการวิจัย	3
รูปแบบการวิจัย	4
กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ	4
นิยามศัพท์	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
ผู้ใช้งานและการนำไปใช้	5
กรอบการวิจัย	6
ผลการวิจัย	7
1.การก่อตัวของกลไกและการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน	7
2.สถานการณ์ปัญหาลูกและเยาวชนจังหวัดน่าน	11
3.ปัญหา สาเหตุของปัญหาลูกและเยาวชนจังหวัดน่าน	16
การวิเคราะห์เชิงลึกถึงกระบวนการเกิดปัญหา	
4.ข้อมูลกลุ่มองค์กร หน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน	47
สรุปบทเรียนการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็ก	50
อ้างอิง	52

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเป็นขุมกำลังในอนาคตของประเทศชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา 80 ไว้ว่า รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน และในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2533 ได้เน้นหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก 2) การกระทำหรือการดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก 3) สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม 4. สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิดเหล่านั้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน มีภาวะบีบคั้นและแก่งแย่งแข่งขันกันในกลุ่มชนและครอบครัวต่างๆ จนบางแห่งอ่อนแอและล่มสลายลง ช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กขยายวงกว้างมากขึ้น สร้างความขัดแย้งในด้านความเข้าใจและค่านิยมทางสังคมนานัปการ ท่ามกลางความสับสนและกับดักแห่งความเขยวุ่นใจมากมาย ทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อ่อนแอ ไร้เดียงสา ประสบกับปัญหาและภาวะยากลำบากมากมาย ทั้งที่เป็นฝ่ายถูกกระทำและมีแรงหนุนเสริมให้กระทำ ปัญหาเหล่านั้นนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น ปัญหา ยาเสพติด การติดเชื้อเอดส์และผลกระทบจากเอดส์ ถูกทารุณกรรม ขาดตัว ถูกทอดทิ้ง ถูกละเมิดทางเพศ แรงงานเด็ก ทะเลาะวิวาท เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ที่แสดงถึงภาวะการแตกสลายของครอบครัวและชาติศีลธรรมอย่างรุนแรงในสังคมจนยากที่จะเยียวยา

แม้ว่าปัญหาเด็กและเยาวชนจะเป็นที่ตระหนักดีของทุกฝ่าย มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา เป็นจำนวนมากที่เข้าไปดูแลช่วยเหลือ เกื้อกูลเด็กและเยาวชนในภาวะยากลำบากเหล่านี้ แต่ปัญหาการขาดแคลนข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้ทำให้การกำหนดมาตรการป้องกันและช่วยเหลือทำได้ยาก ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งเน้นการไล่ตามปัญหาและให้ความช่วยเหลือตามสภาพเท่านั้น ที่สำคัญพบว่าหน่วยงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ เหล่านี้ ยังอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ ขาดทิศทาง ขาดการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานให้เป็นเอกภาพ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการแก้ไขเชิงรุกและวางแผนระยะยาว ส่งผลให้ปัญหาเด็กและเยาวชนยังยากและซับซ้อนมากขึ้นเกินกำลังที่จะให้ฝ่ายใด

ฝ่ายหนึ่งดูแลเพียงลำพังต่อไป ทั้งนี้หากมีการเชื่อมโยงกันทั้งระบบข้อมูล การสื่อสารและความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนก็จะทำให้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.2 กลไกการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

ประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน เป็นการรวมตัวของคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนและคนที่สนใจอยากเข้ามาทำงานด้านเด็กและเยาวชน เนื่องจากปัญหาต่างๆในปัจจุบันสังคมกำลังประสบปัญหาต่างๆ มากมายและปัญหาเหล่านั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กและเยาวชนอยู่ไม่น้อยทั้งในฐานะผู้ถูกกระทำ ชักชวนให้กระทำ หรือเฝ้าระวังกระทำเองก็ตาม เด็กและเยาวชนหลายๆ คนต้องกลายเป็นเหยื่อของสังคมหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญเด็กและเยาวชน ได้ถูกกีดกันออกไปจากกระบวนการทางสังคมต่างๆ เด็กจึงมักขาดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคม กลุ่มคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจึงมองเห็นว่าหากปล่อยให้ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นไปตามสภาพที่เป็นอยู่ความรุนแรงของปัญหาเด็กและเยาวชนจะยิ่งทวีมากขึ้น

ดังนั้นคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจึงเกิดการรวมตัวกันมาคุยปัญหาของเด็กและเยาวชนอย่างหลากหลายมิติและพยายามเชื่อมโยงคนทำงานเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครจาก **มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน** ที่ทำงานด้านพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ค้นพบว่ากลุ่มที่เข้าไปทำงานส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มเด็กดีเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เข้าถึงกลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบทางสังคม ขณะที่**ศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่านและโรงพยาบาลน่าน** ก็เริ่มจัดเวทีพูดคุยถึงเรื่องสิทธิเด็ก โดยการระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทำให้เริ่มรับรู้ปัญหาและพบเห็นกลไกอันตรายในการทำงานมากขึ้น และมีการเชื่อมต่อกับกรมการศึกษาด้านเด็ก สตรี และคนชรา ของวุฒิสภา ด้าน**สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านและเครือข่ายหน่วยบริการ** ซึ่งทำงานในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนก็พบกับปัญหาที่หลากหลายเช่น ปัญหาแม่ตาย ทารกตาย ปัญหาทุพโภชนาการ ปัญหาเด็กติดสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และปัญหาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพที่ต้องดูแลแก้ไขที่เชื่อมโยงกับปัญหาสังคมต่างๆ **สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน (สำนักงานประชาสงเคราะห์เดิม)** ก็ดำเนินงานการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากสังคม โดยเฉพาะเด็กในภาวะยากลำบากต่างๆ ด้าน**ฝ่ายการศึกษา** ก็มีการทำกิจกรรมปฏิรูปการเรียนรู้ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กในสถานศึกษา การเสริมสร้างทักษะชีวิต โดยเฉพาะ**โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน** ต้องดูแลเด็กได้รับผลกระทบต่อปัญหาต่างๆของสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเอดส์ ยาเสพติด ถูกทอดทิ้ง ล่วงละเมิดทางเพศ ทุจริตโสเภณี ยาจน ฯลฯ **โรงเรียนศึกษาพิเศษ** ที่ดูแลเด็กพิการด้านต่างๆ **กองทุนเพื่อเด็กและคนชรา** ที่ดูแลช่วยเหลือพัฒนาเด็กด้อยโอกาสและผู้สูงวัย

จากการทำงานที่ต่างฝ่ายต่างทำก็ทำให้คนทำงานจากหน่วยงานเหล่านี้เห็นว่าหากปล่อยสถานการณ์ปัญหาให้เป็นเช่นนี้ก็คงไม่ดีแน่ จึงเริ่มจับกลุ่มพูดคุยถึงปัญหาเด็กและเยาวชน และร่วมกันหาทางออกด้วยกัน โดยใช้กระบวนการวิจัย (โดยการหนุนเสริมของสกว.) เข้ามาเป็นกลไกทำให้เกิดการพูดคุยกันบ่อยขึ้น เพื่อกำหนดประเด็นและทิศทางการทำงานให้ชัดเจนขึ้นและมีการประสานการทำงานต่างๆ ในพื้นที่มากขึ้น จึงเกิดโครงการวิจัยปัญหาเด็กและเยาวชนและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านขึ้นมาโดยมุ่งหวังว่ากลุ่มแกนหลักๆ จะขับเคลื่อนและเชื่อมโยงเอากลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมกันทำงานด้านเด็กและเยาวชนมากขึ้น มีระบบข้อมูลที่ดี สามารถสร้างกลไกประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ยั่งยืน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านในลักษณะของประชาคมคนทำงานด้านเด็ก
4. เพื่อกำหนดแนวทางและขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชน อาศัยฐานข้อมูลโดยองค์กร

1.4 คำถามการวิจัย

1. สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร ? มีปัญหาอะไรที่รุนแรง ? ในกลุ่มใด ? และแนวโน้มของปัญหาจะเป็นอย่างไร ?
 - สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในแต่ละมิติ คือ เพศ อายุ เด็กในระบบ/นอกระบบ มีสถานการณ์ปัญหาแตกต่างกันหรือไม่ ? อย่างไร ?
 - สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร ?
 - ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีอยู่ในปัจจุบันของหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชนมีอะไรบ้าง ? สามารถอธิบายสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่ ? ถ้าอธิบายไม่ได้มีข้อมูลอะไรบ้าง ? ที่ต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติม
2. กลุ่มองค์กร หน่วยงาน ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีบทบาทอย่างไร ? มีกลไกการทำงานอย่างไร ? มีการประสานเชื่อมโยงกับกลุ่ม องค์กร หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งใน และนอกจังหวัดหรือไม่ ? อย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรคในการทำงานอย่างไร ?

-หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือองค์กรต่างๆ ที่ทำงานแก้ไข

ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านมีอะไรบ้าง ? มีรายละเอียดในการติดต่ออย่างไร ?

-หน่วยงาน/องค์กรดังกล่าวมีกลไกการทำงานมียุทธศาสตร์/กิจกรรมในการทำงานที่เป็นศักยภาพหรือเป็นจุดแข็งอย่างไร ?

- การดำเนินของหน่วยงาน/องค์กรดังกล่าวเกิดผลอย่างไรบ้าง ? มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ?

3. จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหาค่าเด็กและเยาวชน ในลักษณะของประชาคมคนทำงานด้านเด็กได้อย่างไร ? จะสร้างกลไกความร่วมมืออย่างยั่งยืนได้อย่างไร ? จะประสานงานแบ่งบทบาทหน้าที่ให้เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมหนุนช่วยกันได้อย่างไร ?

1.5 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1.6 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ

1. กลุ่มองค์กร หน่วยงาน ที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
2. กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.7 นิยามศัพท์

ประชาคมด้านเด็ก หมายถึง การที่กลุ่มคนต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีวัตถุประสงค์ อุดมคติร่วมกัน ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงสิทธิ หน้าที่ และปัญหาของตนเอง ของชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเด็กและเยาวชน

เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

เด็กและเยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 25 ปีบริบูรณ์ (หรืออายุ 0-25 ปี)

เด็กในภาวะยากลำบาก (Children in Expecially Difficult circumstances) หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความตระหนักร่วมมือในการทำงานแก้ไขปัญหาในกลุ่มคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ที่มาจากทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างเป็นบูรณาการ โดยมีกิจกรรมการวิจัยด้านข้อมูลเป็นตัวเชื่อมให้เกิดประชาคมที่เข้มแข็ง

2. ได้ข้อมูลทำเนียบหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
3. ได้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน / ฐานข้อมูลเด็กด้านต่าง ๆ
4. ข้อมูลกลุ่มองค์กร หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
5. บทสังเคราะห์ภาพรวมปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
6. เกิดการขับเคลื่อนโครงการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน
7. เกิดเครือข่ายประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านที่เข้มแข็ง
8. เกิดแผนงาน แนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนร่วมกันอย่างยั่งยืนเป็นระบบต่อไป

9. เกิดการขับเคลื่อนผลักดันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน อย่างเป็นระบบรวมทั้งเกิดการผลักดันในระดับนโยบายของจังหวัดด้วย

1.9 ผู้ใช้ผลงาน และการนำไปใช้

1. หน่วยงาน กลุ่ม องค์กร มีข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและเครือข่ายภาคีความร่วมมือที่จะประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กันได้

2. เกิดเครือข่ายและกลไกความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

1.10 กรอบการวิจัย

กรอบการวิจัย

การสนับสนุนเชิงนโยบาย
จากรัฐ

องค์กรภาครัฐ/หน่วยงาน

ภาคประชาสังคมด้านเด็ก

หน่วยงานการศึกษา

สนง.พัฒนาสังคมฯ

กลุ่มเด็ก/เยาวชน

หน่วยงานด้านสุขภาพ

องค์กรชุมชน

องค์กรท้องถิ่น อื่นๆ

องค์กรศาสนา

เทศบาล/อบต.

กระบวนการสนับสนุนทางวิชาการ
จากภายนอก

ดำเนินการต่อเนื่อง

สถานการณ์ปัญหาเด็ก
และเยาวชน

เด็กภาวะยากลำบาก

เด็กกับสิทธิและการพัฒนา

ประเมินผล

ฐานข้อมูล

การขับเคลื่อน

- เวิร์กในพื้นที่/เชิงนโยบาย
- การประสานเชื่อมต่อหน่วยงาน
- การขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหา/ป้องกัน
- แนวทางการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเด็ก

- เวทีในพื้นที่/เชิงนโยบาย
- การประสานเชื่อมต่อหน่วยงาน
- การขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาป้องกัน
- แนวทางการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเด็ก

ผลการวิจัย

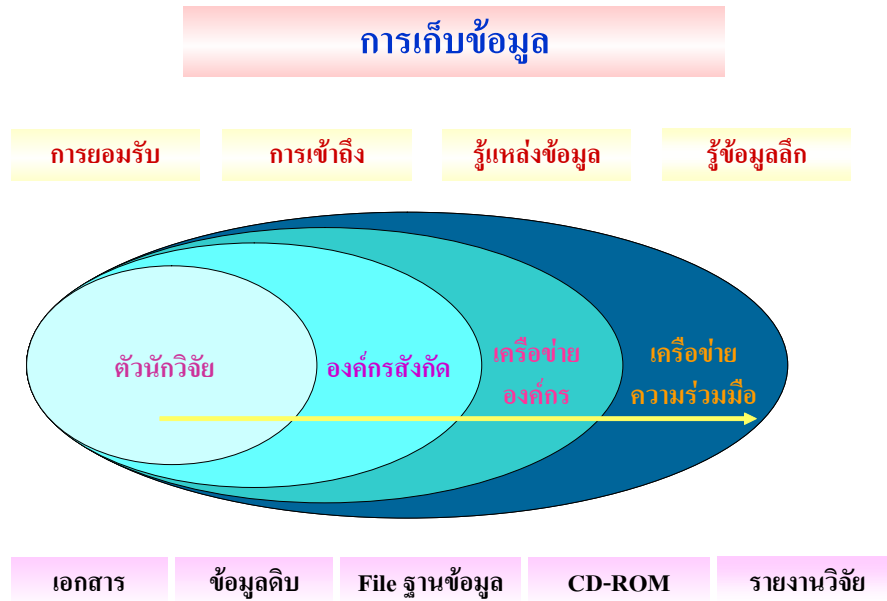
1. การก่อตัวของกลไก และการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

ประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านเป็นการรวมตัวของคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนและคนที่สนใจอยากเข้ามาทำงานด้านเด็กและเยาวชนโดยเริ่มจากการชักชวนกัลยาณมิตรที่คุ้นเคย ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็กและเยาวชนมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พูดคุยปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างหลากหลายมิติ ตั้งโจทย์ประเด็นการวิจัย และวางแผนการทำงานร่วมกัน ผลของการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดกลุ่มแกนที่มีใจอาสาเข้ามาทำงานร่วมกันที่มาจากหลายองค์กร ทำให้เกิดผลดีต่อการจัดกลไกการทำงานร่วมกัน เพราะทุกคนมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน ขณะเดียวกันก็ทำให้ประเด็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่หน่วยงานของตนเองสังกัดอยู่หรือเครือข่ายที่ตนเองทำงานด้วย ได้มีการพัฒนาและเกิดความร่วมมือที่ชัดเจนมากขึ้น โดยใช้โจทย์การวิจัยและกลไกประชาคมเด็กไปร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการโดยใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัย ทำให้มีพลังมากขึ้น เจาะลึกสำคัญที่พบคือ **“ตัวนักวิจัยและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก”** มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาประชาคมด้านเด็ก เนื่องจากตัวนักวิจัยแต่ละคนมีบทบาทและภารกิจในการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งด้านส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ทำให้ทีมวิจัยได้เข้าไปอยู่กับสถานการณ์ปัญหาและกระบวนการขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และมีเครือข่ายการทำงานกับองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นทุนเดิมของการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน

การก่อตัวเริ่มต้นจากการคุยกันในวงเล็กก่อนแล้วต่อเติมเพิ่มสมาชิกขึ้นมาจนได้คณะทำงานดำเนินการขับเคลื่อนงานวิจัย การหาจุดลงตัวในเรื่องเวลาที่จะพบปะพูดคุยกันเสวนาปัญหาเด็กและเยาวชนก็เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายในทีมคณะทำงานจังหวัดน่านจึงได้พยายามหลีกเลี่ยงการใช้เวลาราชการเวลาทำงานปกติเพราะหลายคนทำงานในภาครัฐจึงไม่สะดวกในเวลาราชการ ดังนั้นจึงได้ใช้เวลาเย็นและวันหยุดในการพบปะหารือกัน การหาจุดลงตัวเรื่องเนื้อหากรอบแนวคิดของงานวิจัยเริ่มจากการใช้กรอบแต่ละงานของคนทำงาน ความถนัด ความเชี่ยวชาญ ความรับผิดชอบงานในแต่ละด้าน และทุกคนในทีมได้เริ่มต้นเดินตามกรอบที่วางไว้ โดยมีเป้าหมายในระยะแรก คือการศึกษาหาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน เป็นตัวเดินเรื่อง

กระบวนการทำงานภายในทีม การเกาะเกี่ยว คนทำงานด้วยกัน บรรยากาศของการทำงาน บางครั้งมีความเครียดด้วยเนื้อหา และปัญหาในเนื้อหาของงานวิจัยเพราะเป็นงานวิจัยที่คลุกกับ ปัญหาเด็กและเยาวชน ดังนั้นการปรึกษาหารือคนทำงาน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความเอื้อ อາทรระหว่างพี่น้องในคณะงาน การให้กำลังใจกัน การช่วยเหลือกันในการทำงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้กระบวนการทำงานที่คณะวิจัยต้องต่อเชื่อมกับเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กกับองค์กร หน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัดน่าน ก็เป็นภารกิจที่ทุกคนให้ความสำคัญ การทำความรู้จักกับคนกับงาน เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนากลไกการทำงานและเกิดความรู้บางอย่างขึ้นกับตัวนักวิจัยเองโดยไม่รู้ตัว

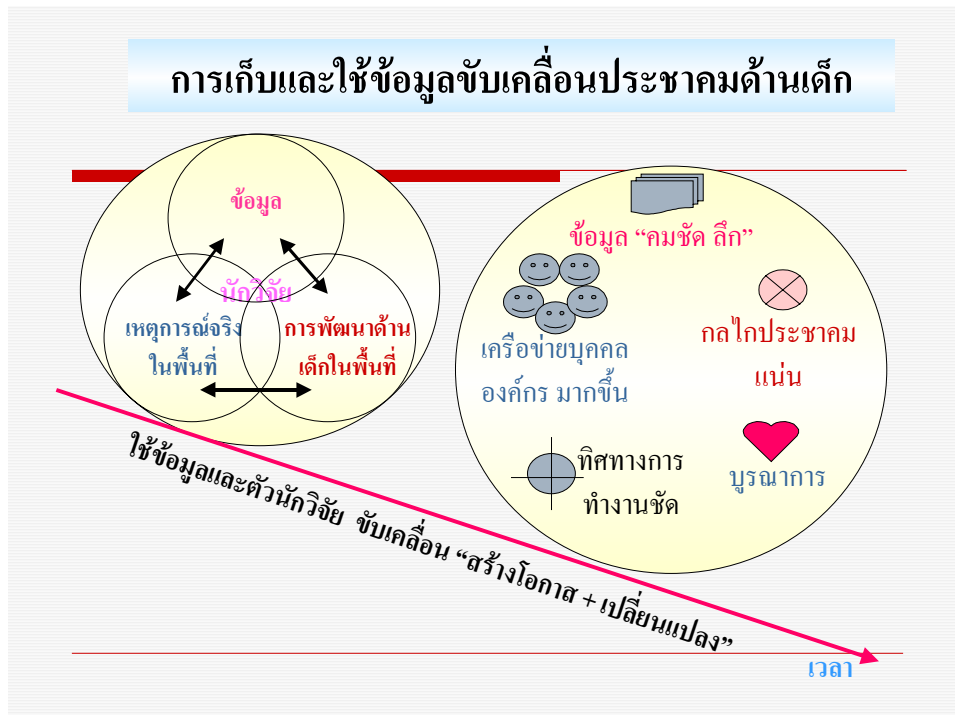
ผลของการจัดกลไกวิจัยประชาคมเด็กที่ใช้นักวิจัยเป็นฐาน ทำให้สามารถเข้าไปเก็บข้อมูล ในหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่หรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายการทำงานขององค์กรตนเอง เป็นไปได้ ด้วยความสะดวก และสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเอกสาร ข้อมูลดิบ รายงาน ฐานข้อมูลดิบ รายงานวิจัยข้อมูล CD-Rom (ความสัมพันธ์ส่วนตัวและของหน่วยงานทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยดี) นอกจากนี้กระบวนการจัดเก็บข้อมูลยังเป็นการกระตุ้นให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลได้คิดและตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วย รวมทั้งได้เครือข่ายคนทำงานเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการจัดเก็บข้อมูลเด็กและเยาวชน ได้แก่ หลายหน่วยงานยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ข้อมูลยังกระจัด กระจายอยู่ที่ตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานในหน่วยงานเป็นหลัก ขาดการใช้ข้อมูลร่วมกัน บางแห่งไม่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บ และการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและผู้รับผิดชอบ งานทำให้ข้อมูลกระจัดกระจายและสูญหายไปด้วย และการจัดเก็บข้อมูลแต่ละองค์กรก็ใช้ฐานที่ แตกต่างกันทำให้ข้อมูลมีความทับซ้อนและแตกต่างกันไป

การขับเคลื่อนตามประเด็นและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ในระหว่างการเก็บข้อมูลก็ได้มีการใช้ข้อมูลที่ได้ไปขับเคลื่อนการพัฒนาประชาคมด้านเด็กตามประเด็นและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และผลของการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กก็ทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้น ลึกขึ้น ชัดเจนขึ้น โดยทีมวิจัยได้นำสถานการณ์ปัญหาเด็กจากข้อมูลการวิจัยไปเสนอในเวทีต่างๆ เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหาร่วมกัน และช่วยกันขบคิดต่อและหาทางออกร่วมกัน ผลของการจัดเวทีทำให้เกิดเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กมากขึ้น ได้ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งเกิดรูปธรรมของความร่วมมือในการทำงานด้านเด็กหลายเรื่อง

การเก็บข้อมูล การสร้างเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก และกระบวนการขับเคลื่อนประชาคมประชาคมด้านเด็ก ได้ดำเนินการไปพร้อมๆ โดยใช้ข้อมูลที่เก็บได้ไปร่วมนำเสนอและแลกเปลี่ยนในเวทีต่างๆ เพื่อผลักดันให้มีการคิดต่อ สืบสาวข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากขึ้น และผลของการแลกเปลี่ยนได้นำไปสู่การจัดเวทีในประเด็นต่างๆ และขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคือเป็นอยู่อย่างรูปธรรม และเกิดขึ้นต่อเนื่อง จากเจ้าภาพหลายๆ องค์กร ทำให้ข้อมูลที่ได้ยังมีความคมชัดลึกมากขึ้น เกาะเกี่ยวเอาคนทำงานด้านเด็กมากขึ้น ทำให้ประชาคมมีความแน่นมากขึ้น เกิดการร่วมมือ (ลงแขก) ในการทำงาน ส่งผลให้การทำงานมีทิศทางที่ชัดเจนขึ้น จากเวทีเล็กๆ ประเด็นเล็กๆ ขยายไปหลากหลายเวที จากหนึ่งประเด็นแตกย่อยไปอีกหลายประเด็น จากกลุ่มคนเล็กๆ เริ่มมีเครือข่ายการทำงานมากขึ้น กระบวนการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กจึงมีความเป็นพลวัตรอยู่เสมอและเคลื่อนตัวไปเสมือนหนึ่ง Snow Ball ที่เกาะเกี่ยวเอาคนน้อยใหญ่มาคุยและหาทางออกในเรื่องเด็ก ดังแผนภูมิ

อย่างไรก็ตามกลไกการทำงานประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน ยังถือว่าเป็นเพียงการเริ่มต้นของกระบวนการเกาะเกี่ยวสานเครือข่าย ยังมีกลุ่มองค์กรและคนทำงานด้านเด็กที่ยังเฝ้าดูและมองอยู่ห่างๆ จึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่ทีมวิจัยจะเข้าไปเกี่ยวข้องกันเข้ามาร่วมกันทำงานในอนาคตอันใกล้นี้ นอกจากนี้ตัวกลไกประชาคมด้านเด็กก็ยังเป็นเพียงกลไกอาสาสมัครกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ยังไม่สามารถเข้าไปเคลื่อนไหวให้เกิดการยอมรับในกลไกโครงสร้างใหญ่ที่เป็นทางการในกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็กของจังหวัดน่าน ซึ่งประเด็นนี้ก็เป็นสิ่งที่ทีมวิจัยต้องคำนึงในการทำงานในระยะต่อไป

การสร้างกลไกและการขับเคลื่อนงานของประชาคมด้านเด็กในระยะต่อไป คือการชักชวนเพื่อนพันธมิตรเครือข่ายที่หลากหลายที่เป็นทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระสงฆ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน เข้ามาร่วมและขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืนต่อไป

2. สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

ผลการเก็บข้อมูลสถานการณ์การเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวมติดตามข้อมูลสถิติ เอกสาร งานวิจัย จากแหล่งต่างๆ หน่วยงานราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านทั้งที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสอบถาม การสำรวจเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างๆ ผลการศึกษาวิจัยสถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านแยกเป็นหัวข้อดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน , ข้อมูลครอบครัวเด็ก , ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก จากการศึกษารูปปัญหาเด็กและเยาวชนตามประเด็นที่สำคัญดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปด้านจำนวนประชากร พบว่าในปี 2545 มีจำนวนประชากรจังหวัดน่านทั้งสิ้นจำนวน 487,742 คน ในจำนวนนี้มีจำนวนประชากรเด็กอายุระหว่าง 0 – 19 ปี จำนวน 140,083 คน คิดเป็นร้อยละ 22 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชากรทั้งหมด

2.2 ข้อมูลด้านสิทธิเด็ก ในปี 2546 พบว่า เด็กอายุ 0-5 ปี ในจังหวัดน่านมีโภชนาการปกติเพียงร้อยละ 85.96 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 9 ที่กำหนดให้เด็กมีภาวะโภชนาการเจริญเติบโตตามเกณฑ์มาตรฐานอายุน้ำหนักไม่น้อยกว่าร้อยละ 93 มีพื้นที่ที่มีอัตราภาวะโภชนาการตามปกติสูงกว่าอำเภออื่น 3 อำเภอได้แก่ กิ่งอำเภอภูเพียง อ.นาหมื่น และ อ.เมือง คิดเป็นร้อยละ 96.12 ,92.33,91.59 นอกนั้นมีภาวะโภชนาการปกติร้อยละไม่ถึง90

แสดงให้เห็นว่าเด็กในจังหวัดน่านยังมีปัญหาด้านโภชนาการอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากไม่ได้รับการดูแล จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ ร่างกายและสังคมของเด็กและเยาวชนได้

2.3 ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก

พบว่ามีปัญหาเด็กและ เยาวชนที่สำคัญ ในกรณีเด็กที่ได้รับผลกระทบ เด็กถูกกระทำ และเด็กเป็นผู้กระทำ ดังนี้

2.3.1 ข้อมูลเด็กที่ได้รับผลกระทบ

- **ข้อมูลเด็กด้อยโอกาส** โดยเฉพาะประเภทยากจนที่มีอยู่จำนวนมากตามพื้นที่ชายขอบในชนบทที่ห่างไกล และเด็กชาวเขา ทั้งนี้มีรากฐานมาจากครอบครัว เศรษฐกิจ และพื้นฐานปัจจัยหลายอย่าง

- **ข้อมูลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์** พบว่ามีจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์เพิ่มมากขึ้นในจำนวนนี้พบว่า มีเด็กก่อนวัยเรียนได้รับผลกระทบจากบิดามารดาติดเชื้อมากที่สุด รองลงมา是孩子ประถม กระทั่งจากบิดามารดาโดยข้อมูลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ปี พ.ศ 2546 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านมีจำนวนถึง229 คน จากจำนวนผู้ติดเชื้อจำนวน 575 คน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์และเข้าเรียนศึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านจำนวน 11 คน

- **ข้อมูลเด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง** ในจังหวัดน่านจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านเป็นข้อมูลเด็กที่เข้ารับการศึกษาคู่ดูแลในโรงเรียน ปี พ.ศ 2546 พบว่ามีเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งทั้งหมดจำนวน 240 คน เป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย พื้นที่อำเภอเวียงสา มีจำนวนมากที่สุด

- **ข้อมูลเด็กที่เกิดจากแม่กระทำผิดระหว่างจำคุก** จากเรือนจำกลางจังหวัดน่าน ปี พ.ศ 2546 พบว่ามีจำนวน 4 คน เป็นเพศชายจำนวน 3 คนและเพศหญิงจำนวน 1 คน

- **ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก ชนิดพิการและมีความบกพร่อง** ได้แก่ เด็กพิการทางกาย , เด็กพิการทางจิต , พิการทางการมองเห็น , บกพร่องทางการได้ยินและสื่อความหมาย บกพร่องทางสติปัญญาและพัฒนาการบกพร่อง

พบว่าข้อมูลจากการสำรวจของศูนย์การศึกษาพิเศษน่านซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการศึกษาสำรวจข้อมูลเด็กพิการโดยตรง ปี 2546 พบว่ามีจำนวนเด็กพิการทางกายจำนวน 1,695 คน มีเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง เด็กพิการทางจิต มีจำนวน 148 คน พิการในการมองเห็นหรือตาบอด 423 คน เด็กพร่องทางการได้ยินและสื่อความหมายมีจำนวน 787 คน และเด็กบกพร่องทางสติปัญญาและพัฒนาการบกพร่อง พบว่ามีจำนวน 580 คน ส่วนข้อมูลจากโรงเรียนน่านปัญญานุกูล(ศึกษาพิเศษน่าน)มีทั้งหมดจำนวน 249 คน โดยข้อมูลเด็กพิการทุกประเภทมีจำนวนเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง

2.3.2 ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบากและตกเป็นเหยื่อและเป็นผู้ถูกระทำ ที่สำคัญได้แก่

- **เด็กถูกทำร้ายร่างกาย** ปี พ.ศ 2546 ข้อมูลจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน ซึ่งได้รับดูแลให้การศึกษแก่เด็กด้อยโอกาสประเภทถูกทำร้ายมีจำนวนทั้งหมด 7 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ข้อมูลเด็กถูกทำร้ายร่างกายที่เป็นประเภทคดี จำนวนทั้งหมดเป็นเพศชายมีการแจ้งความร้องทุกข์ ในชั้นสอบสวน คือ สถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่านมีทั้งหมดจำนวน 63 คน

- **เด็กขวเขาถูกล่อลวง** ชักชวนให้ไปบวชเรียนวัดสว่างภพ จังหวัดประทุมธานี โดยไม่ได้รับการดูแล ช่วยเหลือ อย่างพระทั่วไป มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบาก ภายหลังได้รับการดูแลช่วยเหลือและศึกษาสำรวจ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดน่าน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน พบว่ามีเด็กที่ไปบวชเรียนทั้งสิ้นจำนวน 163 คน กลับมาภูมิลำเนาจำนวน 118 คน ใน 8 หมู่บ้าน อยู่ใน 4 อำเภอ หมู่บ้านที่มีจำนวนเด็กไปมากที่สุด ได้แก่ บ้านปางแก อ.ทุ่งช้าง บ้านป่ากลาง อำเภอปัว

- **เด็กถูกข่มขืน** ถูกฉวนลาม ข้อมูลปี พ.ศ 2546 จากแหล่งข้อมูลสถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่าน มีจำนวน 18 คน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีจำนวน 31 คน โรงพยาบาลน่าน มีจำนวน 16 คน ซึ่งมีจำนวนไม่เท่ากันทั้งนี้เพราะเด็กที่ถูกข่มขืนบางคนอาจไม่ได้

แจ้งความดำเนินคดีและมีบางคนที่เข้ารับการตรวจร่างกายจากโรงพยาบาลแต่ไม่ได้แจ้งความ ข้อมูลเด็กถูกลวนลามได้จากสถานีตำรวจมีจำนวน 5 คน ส่วนใหญ่ถูกข่มขืนลวนลามจากคนใกล้ชิด

2.3.3 ข้อมูลเด็กเป็นผู้กระทำ (เด็กที่มีปัญหาและพฤติกรรมเป็นปัญหา) ข้อมูลเด็กที่มีปัญหาและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เด็กเป็นผู้กระทำหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมและกระทำ ความผิดในฐานความผิดต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลมีข้อจำกัดบางประการ การเข้าถึงข้อมูล ข้อมูลบางแหล่งเป็นข้อมูลจำเพาะ เฉพาะหน่วยงานที่ทำอยู่เท่านั้น ข้อมูลบางอย่างจึงเป็นลักษณะกระจุกตัว ข้อมูลไม่กระจาย ไม่สามารถเป็นตัวแทนภาพรวมทั้งจังหวัดได้ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้พยายามรวบรวม ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ได้มากที่สุด และเรียบเรียงข้อมูลสถิติ โดยอ้างอิงตามแหล่งที่มาของข้อมูลโดยแยกตามประเภท ดังนี้

- **เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ** ข้อมูลเด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศของจังหวัดน่าน มีอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ตามแหล่งสถานบันเทิงต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน บางกลุ่มมีเอเยนต์คอยติดต่อหาแขกให้ เด็กบอกต่อชักชวนและเป็นนายหน้า อีกทั้งแอบแฝงในรูปแบบอื่นๆ ข้อมูลเด็กที่อยู่ในข่ายธุรกิจทางเพศจึงเป็นข้อมูลที่เข้าถึงเก็บข้อมูลได้ยากและไม่แน่นอน เป็นข้อมูลที่รู้กันในกลุ่ม ข้อมูลที่ได้ขณะนี้ก็เป็นเพียงข้อมูลที่ได้จากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น

พบว่าเด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศทั้งหมดเป็นเด็กเพศหญิง ปีพ.ศ. 2545 มีจำนวนเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องและอยู่ในธุรกิจทางเพศทั้งหมด 53 คนในจำนวนนี้อยู่ในอำเภอแม่จริม มากที่สุด ปีพ.ศ. 2546 พบว่ามีเด็กอยู่ในธุรกิจทางเพศมากขึ้นเป็นเท่าตัว มีจำนวน 111 คน อยู่ในพื้นอำเภอบ่อเกลือมากที่สุด

- **ข้อมูลการทำแท้ง** ข้อมูลการทำแท้งเป็นข้อมูลเฉพาะแหล่งที่มาของข้อมูลเท่านั้น เป็นข้อมูลการทำแท้งของผู้มารับบริการที่โรงพยาบาลน่าน จากการเก็บข้อมูลสถิติการรักษาผู้ป่วยอันเนื่องจากการทำแท้งในโรงพยาบาลน่านซึ่งเป็นผู้ป่วยในคือผู้ป่วยพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ปีพ.ศ.2545 - 2546 พบว่า มีจำนวน 169 และ 198 คน ตามลำดับ และในจำนวนนี้มีผู้ป่วยทำแท้งที่เป็นเด็กอายุ 0-18 ปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 11 คน ปี พ.ศ. 2546 มีจำนวน 3 คน ในปี พ.ศ. 2545 และปี พ.ศ. 2546 ผู้ป่วยรับการรักษานี้เนื่องจากการทำแท้งในอำเภอเมือง มีจำนวน 68 คน และ 84 คน ตามลำดับ และในอำเภอเมือง มีจำนวนหญิงอายุไม่เกิน 18 ปีมีการทำแท้งมากกว่าที่อื่นพบว่าในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 7 ราย

ในจำนวนนี้พบว่า ผู้ป่วยที่มารับบริการอันเนื่องจากการทำแท้ง มีข้อบ่งชี้ของการทำแท้งส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการแท้งเอง ปีพ.ศ.2545 และปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 137 คนและ 154 คน ตามลำดับ การทำแท้งเพื่อการศึกษา ปีพ.ศ.2545 และปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 22 และ 21 คน ตามลำดับ และพบว่าผู้ป่วยมีการทำแท้งเลื่อนจากแหล่งอื่นมาก่อนเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมีเพิ่มจากปีก่อนหน้านี้เป็นเท่าตัว คือ ปีพ.ศ.2545 และปีพ.ศ.2546 มีจำนวน 10 และ 23 คน ตามลำดับ

- เด็กที่มีปัญหายาเสพติดจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2546

เนื่องจากจังหวัดน่านมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดหลายหน่วยงาน ข้อมูลปัญหายาเสพติดจึงมีฐานข้อมูลที่แตกต่างกันตามแหล่งที่มาของข้อมูล ในจังหวัดน่านมีหน่วยงานที่มีข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดและคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ศูนย์วิจัยซึ่งเป็นศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาของจังหวัดน่าน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่าน ศาลจังหวัดน่าน และเรือนจำจังหวัด

จำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของศูนย์วิจัยน่านซึ่งเป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทุกกลุ่มอายุทั่วทั้งจังหวัดพบว่า มีผู้ติดยาเสพติดรวมทั้งผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์มีจำนวนทั้งหมด 5,216 คน เมื่อจำแนกตามรายอำเภอพบว่า อำเภอเวียงสา มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอท่าวังผา มีจำนวน 932 คน, 541 คน และ 522 คน ตามลำดับ

ข้อมูลเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและติดยาเสพติด จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาสังคมฯ พบว่า มีผู้ติดยาที่เป็นเด็กจำนวน 126 คน ข้อมูลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พบว่า มีนักเรียนที่เข้ารับการศึกษในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและได้รับผลกระทบจากยาเสพติด มีจำนวน ทั้งหมด 23 คน เป็นหญิงจำนวน 14 คน ชายจำนวน 9 คน

จำนวนเด็กที่มีคดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชั้นสอบสวน ชั้นศาลและทัณฑสถาน มีดังนี้ สถานีตำรวจภูธร มีทั้งหมดจำนวน 265 คน เป็นเพศชายมากกว่าหญิง ชายมีจำนวน 246 คน หญิงจำนวน 19 คน ข้อมูลศาลจังหวัดน่านพบว่า มีเด็กทั้งหมด 58 คน(ไม่ระบุเพศ) ที่มีคดีเกี่ยวกับยาเสพติดในชั้นศาล และที่เรือนจำจังหวัดน่านพบว่า มีเด็กที่ต้องโทษจำคุกในคดียาเสพติดจำนวน 10 คน เป็นชายจำนวน 8 คน

นอกจากนี้ยังพบว่าในจังหวัดน่านมีข้อมูลเด็กกระทำผิดต่าง ๆ ได้แก่ ข้อหาประมาณ ดุหมั่น ทำลายทรัพย์สิน จิงทรัพย์ ลักขโมย บุกรุก ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย พกพาอาวุธปืน วัตถุระเบิด ฆ่า พยายามฆ่าผู้อื่น และความผิดทางเพศอีกจำนวนมากแหล่งข้อมูลที่สำคัญได้แก่ สถานีตำรวจภูธร จังหวัดน่าน เรือนจำกลางและศาลจังหวัดน่าน

ปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านมีแนวโน้มในการเข้าหาพื้นที่ที่มีอัตราเสี่ยงและมีผลทางพฤติกรรมในทางที่เสี่ยงมากขึ้น เช่น เด็กติดเกมส์และอินเทอร์เน็ต มีการทะเลาะวิวาท ตั้งตัวเป็น ก๊ก แก๊งค์ มีพฤติกรรมรุนแรง มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มั่วสุมตามหอพัก เสพสุรา ยาเสพติด เมื่ออายุน้อย เป็นต้น

3. ปัญหา สาเหตุของปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน การวิเคราะห์เชิงลึกถึงกระบวนการเกิดปัญหา

ในระหว่างที่คณะทำงานวิจัยประชาคมด้านเด็กดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินสถานการณ์ปัญหานั้น ก็มีสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และมีกลุ่มคนก่อการคิดกระบวนการพัฒนาและป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง คณะทำงานฯ จึงใช้โอกาสแทรกตัวเองเข้าไปร่วมกระบวนการขับเคลื่อน เติมข้อมูล ชงประเด็น และหนุนเสริมให้กลยุธมิตรหลากหลายฝ่ายได้มาพบปะ พูดคุย ทำให้ประเด็นชัดเจนขึ้น และจับมือกันไปทำกิจกรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งกระบวนการเคลื่อนไหวที่สำคัญได้แก่

3.1 ศูนย์ประสานงานเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน เป็นโรงเรียนที่ดูแลช่วยเหลือให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสจำนวน 10 ประเภท ได้แก่ 1) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็ก 2) เด็กเร่ร่อน 3) เด็กที่อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อธุรกิจทางเพศ 4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/เด็กกำพร้า 5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ 6) เด็กยากจนมากเป็นพิเศษ 7) เด็กที่อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด 8) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ 9) เด็กในชนกลุ่มน้อย และ 10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดน่านขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการสนับสนุน ช่วยเหลือ จากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งเรื่องบุคลากร (นักจิตวิทยา /นักสังคมสงเคราะห์) การรองรับเด็กด้อยโอกาส งบประมาณ รวมถึงการมีการขับเคลื่อนหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กร่วมกัน คณะนักวิจัยซึ่งเคยปฏิบัติงานในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เห็นว่าการขับเคลื่อนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาข้อมูลและเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส จึงได้เสนอให้นำเรื่องนี้เข้าหารือกับคณะทำงานศูนย์ประสานประชาคมจังหวัดน่าน เพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนเรื่องนี้ต่อไป จนเกิดกระบวนการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย เรื่องเด็กด้อยโอกาสหลายครั้ง และนำไปสู่การจัดเวทีประชาคมเรื่องเด็กด้อยโอกาสอย่างจริงจังขึ้น จำนวน 2 ครั้ง และได้มีการศึกษาข้อมูลเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กรณีศึกษาเด็กด้อยโอกาส และการสำรวจเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัดน่าน

3.1.1 เวทีประชาคมเรื่องเด็กด้อยโอกาส

จากการจัดเวทีเชื่อมประสานการทำงานด้านเด็กด้อยโอกาส โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กในจังหวัดน่าน โดยมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ศูนย์ประสานงานประชาคม และคณะทำงานวิจัยประชาคมด้านเด็ก เป็นแกนหลักในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมเวที ในประเด็นกลุ่มองค์กรหน่วยงานทำอะไรอยู่ เกี่ยวข้องกับเด็กด้านไหน เจอกรณีปัญหา สถานการณ์เด็กด้านใดบ้าง สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบจากการทำงาน คือ ความไม่ต่อเนื่องของการช่วยเหลือ การขาดการติดตามดูแลเด็ก การขาดการรับช่วงในการดูแลช่วยเหลือเด็ก ข้อจำกัดของสถานศึกษาในการรับเด็กเลี้ยงดูดูแลเด็กที่เพียงพอ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการเชื่อมงานของหน่วยงาน/องค์กรกับการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ (ในฐานะที่กำลังจะเป็นศูนย์ประสานงานเด็กด้อยโอกาสจังหวัด) เด็กในภาวะยากลำบากหรือเด็กด้อยโอกาส ที่ได้จากการสำรวจ หรือค้นพบจากสถานการณ์ปัญหา เด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือเด็กที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤติจากชุมชน สังคม ได้ถูกนำเข้ามาสู่ระบบการศึกษาที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน (ศูนย์ประสานงานเด็กด้อยโอกาส) ซึ่งมีรูปแบบการดูแลเด็ก ในระหว่างที่อยู่ในโรงเรียน ทั้งเรื่องของคุณภาพการศึกษา การพัฒนาทางด้านจิตใจ การส่งเสริมอาชีพเด็ก ซึ่งหลังจากที่ออกจากโรงเรียนต้องมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถาบันการศึกษา ในการรับช่วงต่อในการดูแลช่วยเหลือเด็กอย่างต่อเนื่อง ให้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเอง มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และปลอดภัย

ซึ่งหลังจากการจัดเวทีได้เกิดเครือข่ายคนทำงานที่จะช่วยกันจัดระบบข้อมูลเด็กด้อยโอกาส และดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในด้านต่างๆ รวมทั้งจะร่วมกันผลักดันให้เรื่องเด็กด้อยโอกาสไป

สู่แผนของจังหวัดและความร่วมมือของคนทั้งจังหวัดต่อไป ซึ่งความคิดเหล่านี้ได้นำไปสู่การเคลื่อนต่อมาอีกหลายเรื่อง ซึ่งทีมวิจัยจะเกาะติด ช่วยขงประเด็น เก็บข้อมูล ช่วยเชื่อมประสานให้เกิดประชาคมด้านเด็กอย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีรูปธรรมที่เกิดขึ้นดังนี้

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ สาขาจังหวัดน่าน ประกาศรับนักเรียนจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีฟรี
2. นายกเหล่ากาชาดจังหวัดน่านได้นำเรื่องเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หน้าเรียนท่านผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเพื่อผลักดันด้านแผนงานและงบประมาณในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส จนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองสลากและองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน
3. เกิดครอบครัวอุปถัมภ์ในการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส ทั้งจากเหล่ากาชาด ส่วนราชการ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น
4. เกิดการประสานงานด้านระบบการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำ โดยการประสานงานระหว่างโรงพยาบาลน่าน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน ตำรวจ และสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน
5. ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กได้สนับสนุนการสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในโรงเรียนต่างๆ ทั้งจังหวัด

3.1.2 ข้อมูลเด็กด้อยโอกาสศึกษาสงเคราะห์น่าน

ข้อมูลเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จังหวัดน่าน ทีมวิจัยได้นำข้อมูลจากระเบียนประวัติมาบันทึกในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทำการวิเคราะห์และเรียบเรียงถึงภาวะยากลำบากของเด็กที่อยู่ในความดูแลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จังหวัดน่าน ถึงแม้ข้อมูลนี้อาจไม่เรียกได้ว่าเป็นตัวแทนของเด็กในจังหวัดน่านทั้งหมดได้ แต่นี่เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะได้ชี้ให้เห็นสถานการณ์ความยากลำบากและด้อยโอกาสของเด็กในจังหวัดน่านได้ส่วนหนึ่ง

3.1.2.1 ข้อมูลโดยรวมของเด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จังหวัดน่าน ปี2546

มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 975 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็น ร้อยละ 61.23 อายุระหว่าง 15-18 ปี ร้อยละ 42.36 มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอเวียงสา ร้อยละ 26.46 เป็นชนพื้นเมือง ร้อยละ 39.79 คนเผ่าม้ง ร้อยละ 34.97 สถานภาพของบิดามารดาส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 64.10 หย่าร้าง ร้อยละ 15.49 ผู้ปกครองที่อยู่ด้วยก่อนมาอยู่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน คือ บิดา ร้อยละ 52.00 มารดา ร้อยละ 13.23 บุคคลที่ส่งเข้ามาอยู่ในโรงเรียนเป็นบิดามารดา ร้อยละ 77.33 ส่วนใหญ่มาเรียนตั้งแต่ประถมศึกษปีที่ 1 ร้อยละ 41.74 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 32.72 ซึ่งส่วนใหญ่โรงเรียนได้จัดประเภท

ความด้อยโอกาสในกลุ่ม เด็กยากจนมาก ร้อยละ 54.67 ถูกปลดปล่อยจากสถานพินิจฯ ร้อยละ 17.85 และเลี้ยงต่อยาเสพติด ร้อยละ 16.72

เด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภทส่วนใหญ่บิดามารดาจะอยู่ด้วยกัน ยกเว้นในกลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ส่วนใหญ่บิดามารดาจะเสียชีวิต ส่วนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากยาเสพติด เด็กจากถูกปลดปล่อยจากสถานพินิจฯ และเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศ ส่วนใหญ่บิดามารดามักจะหย่าร้างหรือไม่ได้อยู่ด้วยกัน

3.1.3 กรณีศึกษาเด็กด้อยโอกาส

1) กรณีศึกษาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

เด็กชายสอ อายุ 10 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน สาเหตุที่เข้ามาเรียนเนื่องจากมีปัญหาในครอบครัว เดิมอาศัยอยู่กับแม่ ซึ่งสมรสใหม่ และติดเชื้อเอดส์จากสามีใหม่ เด็กชายสอและเด็กชายทอ เป็นลูกพ่อเดียวกัน (เกิดจากสามีคนแรก) และมีน้องที่เกิดจากพ่อใหม่ติดเชื้อมากกว่าอีก 3 คน (อายุ 1 ขวบ 5 เดือน และฝาแฝด อายุ 10 เดือน ตามลำดับ) บ้านที่อาศัยอยู่เป็นบ้านของพี่สาวของแม่ ซึ่งเสียชีวิตจากโรคเอดส์เช่นกัน ส่วนตากับยายก็เสียชีวิตหมด ไม่มีญาติพี่น้อง ช่วงปิดภาคเรียนจึงไม่ได้กลับบ้าน ต้องอยู่ในความดูแลของโรงเรียน

พฤติกรรมขณะที่อยู่ในโรงเรียน ระยะแรกสภาพร่างกายผอม เนื้อตัวและเสื้อผ้า สกปรก มอมแมม มีกลิ่นเหม็นสาบ เนื่องจากขาดการดูแลเอาใจใส่จากมารดาที่มีภาระในการเลี้ยงดูบุตร ขณะนี้เข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนได้ แต่ไม่ค่อยสนิทกัน ส่วนใหญ่จะคบเพื่อนระดับชั้นที่สูงกว่า หน้าตาทำทางสดชื่น ร่าเริงมากขึ้น กล้าแสดงออก คุยเก่ง การเรียนอ่อน เนื่องจากอ่านและเขียนหนังสือไม่ค่อยได้ จากการสอบถามเมื่ออยู่ที่บ้านไม่ได้เรียนเต็มที่ ขาดเรียนบ่อย เพราะต้องช่วยแม่เลี้ยงดูน้อง และหาอาหารเลี้ยงน้อง ช่วงปิดภาคเรียนไม่ได้กลับบ้านเนื่องจากไม่มีผู้ปกครองมารับ ถ้ากลับบ้านโรงเรียนต้องไปส่ง ต้องอยู่ในความดูแลของโรงเรียนตลอดเวลา หากถามว่า อยากกลับไปอยู่บ้านไหม จะส่ายหน้า บอกว่า ไม่อยากกลับแต่ก็คิดถึงน้อง

บันทึกชีวิตของผม ดช.สอ

“ผมอายุ 10 ปี เรียนอยู่ชั้น ม.2 ผมอยู่อำเภอทุ่งช้าง ตั้งแต่ผมเกิดมาผมไม่เคยเห็นหน้าพ่อ ผมอยู่กับแม่มาโดยตลอด แม่มีพ่อใหม่ ผมมีน้อง 4 คน แต่ละคนไม่ใช่พ่อเดียวกัน แต่ผมก็รักน้อง แม่ผมไม่ค่อยแข็งแรง แม่ผมป่วย แต่ก็ทำงานรับจ้างเขาได้ ผมไม่ค่อยได้ไปโรงเรียนเพราะผมต้องการช่วยแม่เลี้ยงน้อง ผมต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มีอาหารกิน บางวันผมต้องไปหาปลา กุ้ง หอย ปู ปลา ตามหนองน้ำ เพื่อมาทำอาหาร ผมต้องทำงานแลกข้าว น้องผมได้กินนมเพราะโรงพยาบาลเขาเอามาให้

เมื่อปีที่แล้ว ครูใหญ่ได้พาผมมาเรียนที่นี่ ผมไม่มีอะไรติดตัวมาเลย ครูใหญ่ซื้อสมุดให้ 2 เล่ม ดินสอ 2 แท่ง ยางลบ และไม้บรรทัด ผมมาอยู่ที่นี่ ผมได้กินอาหารดีๆ ทุกมื้อ ผมคิดถึงน้องมาก ผมคิดถึงได้มาเรียนหนังสือ ผมมาเรียนที่นี่เห็นพ่อแม่ของคนอื่นมาหาลูก ผมไม่เห็นมีใครมาหาเลย บางครั้งเขาได้กินของอร่อยๆ ผมก็อยากกินเหมือนเขา แม่ผมคงไม่มีเวลาหาผมเพราะตอนนี้แม่ต้องเลี้ยงควายอยู่ในสวน ไกลมาก ยุงก็เยอะ มาหาผมไม่ได้หรอก”

ปัญหาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ จากข้อมูลสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน ได้สำรวจในปี 2547 พบว่ามีเด็กติดเชื้อเอดส์จำนวน 39 คน เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ จำนวน 585 คน ซึ่งส่วนใหญ่บิดาหรือมารดาติดเชื้อเอดส์ บางคนบิดาหรือมารดาเสียชีวิตไปแล้ว บางคนต้องรับภาระเลี้ยงดูบิดาหรือมารดาที่ป่วย บางคนต้องไปอยู่กับพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง บางคนถูกทอดทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าตายาย สภาพความค้อยโอกาสเหล่านี้เด็กไม่ได้เป็นผู้กระทำ แต่ต้องมารับผลกระทบดังกล่าว โดยเฉพาะการถูกรังเกียจจากคนในชุมชนจากเพื่อนยังคงมีให้เห็นอยู่เช่นกัน ตัวอย่างเด็กชายสอเป็นเพียงกรณีหนึ่งที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ได้ให้การช่วยเหลือ แต่ยังมีเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์อีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ

2) กรณีศึกษาเด็กที่ยากจนมากเป็นพิเศษ

เด็กหญิงออ อายุ 15 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภูมิลำเนาอยู่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน สาเหตุที่เข้าเรียนเนื่องจากปัญหาครอบครัว เดิมอาศัยอยู่กับยายตั้งแต่เล็กๆ มารดาทอดทิ้ง ยายที่เลี้ยงดูไม่ใช่ยายที่แท้จริง เนื่องจากยายเก็บมารดามาเลี้ยง เด็กหญิงออจึงเป็นเพียงหลานบุญธรรม แต่ยายก็ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ตั้งแต่เล็กๆ โดยที่ยายประกอบอาชีพรับจ้างขายหมูแล้วแต่ว่าจะมีใครมาว่าจ้าง ได้เงินก็ไว้ใช้จ่ายซื้ออาหารกิน ตอนแรกเข้าเรียนโรงเรียนศรีเวียงสาวิทยาการ ยายอายุมากขึ้นทำงานไม่ค่อยไหว จึงย้ายมาเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยาที่อยู่ใกล้กว่า ต้องเดินเท้าไปโรงเรียน มีความลำบากในการใช้ชีวิตประจำวัน โรงเรียนจึงติดต่อให้มาเข้าเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน วันไหนยายป่วยก็จะวานให้เพื่อนบ้านมารับไปเฝ้าที่โรงพยาบาล กลับบ้านในแต่ละครั้งในช่วงปิดภาคเรียน ครูประจำหอนอนต้องไปส่งและรับ ที่สำคัญมารดาไม่เคยติดต่อหรือส่งข่าวคราวมาถึงยายเลย

พฤติกรรมขณะที่อยู่โรงเรียนเข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนได้ แต่มีเพื่อนสนิทไม่กี่คน มีความรับผิดชอบบ้าง มีความสนใจในการเรียนน้อย สมาธิสั้น ขี้อายไม่ค่อยกล้าพูด ไม่ค่อยกล้าแสดงออก เจ็บขริม

บันทึกชีวิตของข้าพเจ้า.....เด็กหญิงออ

“ข้าพเจ้าเป็นลูกคนที่สองของพ่อแม่ พ่อแม่ของข้าพเจ้าได้หย่าขาดจากกัน เมื่อข้าพเจ้ายังเด็ก และได้แบ่งลูกกัน แม่ได้แต่งงานใหม่ และย้ายเข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ข้าพเจ้าอายุขวบ 3 ขวบ และไม่เคยกลับบ้านมาหาข้าพเจ้าเลย นอกจากส่งเงินมาให้ข้าพเจ้าเดือนละ 200 บาท แต่ตอนนี้ไม่มีข่าวคราวของแม่เลย จึงทำให้ข้าพเจ้าวิตกกังวลว่าแม่จะได้รับอุบัติเหตุหรือมีเหตุอะไรเกิดขึ้นกับแม่ อยากให้แม่กลับมาหาข้าพเจ้า อยากให้ครอบครัวกลับมาเหมือนเดิม อยากมี

แม่เหมือนคนอื่นๆ แต่ก็ไม่ได้แค่ความฝัน เมื่อเหงาหรือผิดหวังในเรื่องราวต่างๆ จะทำให้ข้าพเจ้าคิดถึงแม่ น้อยใจและรู้สึกโกรธที่แม่ไม่กลับมาหา และติดต่อมา

ข้าพเจ้า มีความฝันว่าอยากมีอนาคตที่ดีกว่าพ่อและแม่ แต่ก็ภูมิใจที่ได้เกิดออกมาดูโลกเหมือนคนอื่นเขา ไม่เสียใจในเรื่องความยากจนของตนเอง โดยยึดหลักที่ว่า **คนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่สามารถที่จะเลือกสิ่งดีให้กับตนเองได้** ข้าพเจ้าไม่เคยเล่าประวัติของตนเองว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรให้ใครฟังเลยแม้แต่เพื่อนสนิท”

เด็กยากจนมากเป็นพิเศษเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของความด้อยโอกาส มีเด็กที่อยู่ห่างไกลทุรกันดาร และเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ทั้งไว้ให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูด้วยความยากลำบากอีกมาก เด็กเหล่านี้จึงขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางสังคม แม้ว่าระบบการศึกษาภาคบังคับจะกำหนดไว้ที่ 12 ปี ก็ตาม แต่เราก็พบว่ายังมีเด็กยากจนมากอีกจำนวนมากที่ต้องออกโรงเรียนก่อนวัย ต้องออกไปทำงาน เพราะความยากจน ขณะที่ระบบทุนการศึกษาของรัฐที่มียังไม่สามารถที่จะช่วยแก้ไขปัญหายังระบบได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่แปลกที่จะมีเด็กยากจน เด็กชาวเขา ไปบวชเรียน เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับตนเอง

3) กรณีเด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ

นางสาวสอ อายุ 16 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สาเหตุที่เข้าเรียนเนื่องจากปัญหาครอบครัว บิดาทำงานต่างประเทศ ไม่รับผิดชอบครอบครัว มารดาประกอบอาชีพรับจ้างอยู่กรุงเทพฯ เดิมอาศัยอยู่กับน้าบ้านเกาะสวรรค์ ต่อมาน้าชายติดยาบ้าชวนเพื่อนมาเสพยาที่บ้าน นางสาวสอถูกเพื่อนน้าชายข่มขืน เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแห่งหนึ่ง และคดีนี้ถูกศาลตัดสินจำคุกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

พฤติกรรมขณะที่อยู่ในโรงเรียน ปัจจุบันมีสุขภาพจิตดี เข้ากับเพื่อนได้ดี ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความร่วมมือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนดี

ชีวิตของข้าพเจ้า ...นางสาวสอ

“ก่อนที่จะพ่อกับแม่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียน และตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ข้าพเจ้าต้องพบเจอกับปัญหาทางครอบครัว เวลากลับบ้านจะเป็นคนที่มีนิสัยชอบเก็บกดกับปัญหาทุกอย่างภายในบ้าน ไม่สามารถเล่าเรื่องต่างๆ ให้ใครฟังได้แม้แต่พี่น้องของข้าพเจ้าและเพื่อนที่สนิทกัน เพราะข้าพเจ้าไม่อยากจะให้คนอื่นต้องมาคิดมากกับข้าพเจ้า แต่พวกเขาไม่รู้หรอกว่าชีวิตของข้าพเจ้าอยู่โดดเดี่ยวมาโดยตลอด เมื่อข้าพเจ้าย้ายมาอยู่บ้านตากับยาย ตั้งแต่เรียนอยู่มัธยมศึกษาปี

ที่ 1 อยู่ที่นี้ข้าพเจ้าไม่มีอะไรต้องคิดมาก เหมือนกับอยู่ที่บ้าน เวลากลับบ้านไปเยี่ยมน้องมักมีเรื่องที่ต้องคิดมาก พ่อแม่ไม่ห่วงสภาพจิตใจของข้าพเจ้ากับน้องว่าจะเป็นอย่างไร อยู่บ้านข้าพเจ้าไม่เคยคิดที่จะไปเที่ยวที่ไหนไกลคนเดียว จะไปกับเพื่อนตลอดแต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยลืมเรื่องการเรียนของตนเอง ขณะเรียนข้าพเจ้าไม่เคยคิดที่จะหลบเรียน เพื่อนๆ ทำให้ข้าพเจ้ามีความสุข มีรอยยิ้ม ไม่เครียดแต่มันเป็นเพียงช่วงเวลาที่ดีๆ เท่านั้นเอง บางครั้งเพื่อนทนเห็นปัญหาในครอบครัวของข้าพเจ้าไม่ได้ จึงนำมาบอกเล่าให้ข้าพเจ้าฟังต่างๆ ที่ข้าพเจ้ากำลังจะลืม และเริ่มต้นชีวิตใหม่ บางครั้งก็น้อยใจพ่อแม่เหมือนกันว่าต่างๆ ที่ลูกแต่ละคนก็โตๆ กันหมดแล้ว แต่พ่อและแม่ยังมาทะเลาะวิวาทกันให้ลูกเห็นตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 การเรียนของข้าพเจ้าอยู่ในเกณฑ์ปานกลางพอขึ้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รู้สึกอาการของข้าพเจ้าจะดีขึ้น ข้าพเจ้าออกบ้านไปไหนมาไหนกับเพื่อนอาทิตย์ละประมาณ 1-2 ครั้ง ก่อนไปข้าพเจ้าจะบอกยายทุกครั้ง ไม่เคยกลับบ้านเกิน 6 โมงเย็น จนกระทั่งขึ้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ข้าพเจ้าออกบ้านไปเที่ยวกับเพื่อนบ่อยขึ้น เพราะมีเรื่องทุกข์ใจมากมายทั้งเรื่องเรียนต่อ และเรื่องครอบครัวที่ทำให้คิดมากอยู่ตลอดเวลา จึงออกไปผอ่นคลายบ้าง บางครั้งก็ไปค้างบ้านเพื่อนสนิทที่เวลามีปัญหาอะไรเราก็สามารถปรึกษาได้ ขณะที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แม่ของข้าพเจ้าไม่เคยมาสนใจข้าพเจ้ากับน้องเลย ได้แต่โทรศัพท์มาหา หรือไม่ก็ส่งเงินมาให้ใช้ ไม่รู้ว่าลูกจะเป็นตายร้ายคืออะไร ข้าพเจ้าจะคอยสังเกตพฤติกรรมน้องตลอดเวลาน้องมีอาการเจ็บขมึน บางครั้งก็เหม่อลอย ถามคำตอบคำ บางครั้งข้าพเจ้าก็พาน้องออกไปเที่ยวบ้างเพื่อที่จะไม่ให้ให้น้องต้องมาคิดมากเหมือนข้าพเจ้า จนวันหนึ่ง ข้าพเจ้าอดทนต่อไปไม่ได้ จึงเล่าเรื่องที่ผ่านมามีทั้งหมดที่เกิดขึ้นและเก็บเงียบไว้ให้คุณตาฟัง ตาจึงพาพวกเราไปบ้านที่พ่อแม่และแม่ อยู่ เพื่ออบรมสั่งสอน หลังจากนั้นมาพ่อกับแม่ก็ได้แยกกันอยู่ แม่ไปกรุงเทพฯ อีกครั้งเพื่อจะทำให้พ่อได้สำนึกกับสิ่งที่พ่อได้ทำผิดไว้ พ่อได้แรงจูงใจจะไปทำงานที่ต่างประเทศ ข้าพเจ้าจึงพาน้องมาอยู่ด้วยกันกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าดีใจมากที่พ่อจะได้ไปทำงาน พ่อสอบไม่ผ่านรอบแรกก็ท้อใจ ข้าพเจ้ากับน้องจึงบอกพ่อให้ไปลองดูอีกครั้งปรากฏว่าสอบผ่านได้ไปทำงานที่ประเทศสิงคโปร์ ตอนนี้พ่อกับแม่ของข้าพเจ้าแยกกันแม่ก็กลับไปทำงานที่กรุงเทพฯ พ่อไปทำงานเป็นเชลล์แมนต่างประเทศ ส่วนข้าพเจ้าอยู่กับน้องและกับตา ยายจนกระทั่งข้าพเจ้าจบ ม.3 น้องข้าพเจ้าจบ ป.6 น้องก็ได้บวชไปอยู่วัด ใกล้บ้าน ข้าพเจ้ารู้ตอนหลังว่าน้องของข้าพเจ้าคิดเรื่องพ่อแม่มากกว่าตัวข้าพเจ้าเสียอีก ข้าพเจ้าจึงบอกกับน้องไปว่าตอนนี้ทั้งพ่อและแม่ต่างก็ได้ทำงานดีทั้งคู่คงไม่ทะเลาะกันอีก น้องดีใจมาก พ่อไปทำงานได้ 1 ปีก็กลับมา ข้าพเจ้ากับน้องไปเจอหน้าพ่อ พ่อก็ไม่เคยที่จะลืมลูกทั้งสอง พ่อโทรศัพท์ติดต่อกับแม่ของข้าพเจ้าและน้อง และตัวของข้าพเจ้ามาโดยตลอด ข้าพเจ้าภูมิใจที่พ่อแม่สามารถเข้าใจกันและกัน ส่วนอนาคตของข้าพเจ้านั้นข้าพเจ้าอยากเป็นพยาบาล ข้าพเจ้าต้องเรียนต่อเพื่ออนาคตของตนเอง และจะไม่ยอมย่อท้อกับอุปสรรคที่ผ่านมา จะเอาปัญหาทุกอย่างที่ได้รู้ ได้เห็น ได้กระทำเอามาเป็นบทเรียนให้แก่ชีวิตของข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เลิกกลัวความคิดที่จะเรียนต่อ

และจะเป็นพยาบาลให้ได้ หากไม่ได้ ข้าพเจ้าจะขอทำงานสุจริต และจะทำให้ดีที่สุด โดยยึดคติประจำใจว่า สะพานยังต้องต่อและการศึกษาจะไม่ต่อได้ยังไง ซึ่งยึดถือคตินี้มาโดยตลอดจนถึงวันนี้ข้าพเจ้าได้เข้ามาเรียนโรงเรียนนี้ เพื่อศึกษาหาความรู้ และเพิ่มเติมประสบการณ์ ข้าพเจ้ามีความสุข มีเพื่อนใหม่ การที่เราจะมีหนทางอันกว้างไกล ถ้าเราท้อใจเราก็ไปไม่ถึง หากวันใดที่ข้าพเจ้าล้มจะลุกขึ้นเพื่ออนาคตและชีวิตของข้าพเจ้าเอง” ปัญหาเด็กถูกทำร้ายทารุณนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งคนที่กระทำทารุณต่อเด็กก็มักจะพบว่าเป็นคนในครอบครัว คนใกล้ชิด หรือ คนที่รู้จักคุ้นเคย ซึ่งเหตุของปัญหามักเกี่ยวเนื่องกับการใช้ยาเสพติด การดื่มสุรา ซึ่งส่งผลต่อด้านอื่นๆ ตามมา กระบวนการคุ้มครองเด็กจำเป็นต้องอาศัยตาข่ายทางสังคมและระบบการป้องกันที่ดีพอ โดยเฉพาะการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งจะเป็นเกราะป้องกันที่ดีที่สุด

4) กรณีศึกษาเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อธุรกิจทางเพศ

นางสาวนอ อายุ 17 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน สาเหตุที่เข้าเรียนเนื่องจากมีปัญหาครอบครัว เดิมอยู่กับมารดาและบิดาเลี้ยงที่กรุงเทพฯ บิดาแท้จริงเสียชีวิตตั้งแต่เล็กๆ พออายุได้ 5 ขวบ ถูกบิดาเลี้ยงทุบตี มารดาทนไม่ได้จึงหนีจากไป ทิ้งลูกไว้ ทำให้บิดาเลี้ยงโมโหมากจึงตัดสินใจหาต้องใส่เสื้อก ถ้าทำงานไม่ได้ตั้งใจหรือไปเที่ยวบ้านเพื่อนบิดาเลี้ยงจะทุบตีทุกครั้ง คนข้างบ้านสงสารจึงพาไปฝากที่สถานดูแลเด็กหญิงพญาไท สภาพเหมือนคุกแต่ก็ดีกว่าอยู่กับบิดาเลี้ยง พออายุได้ 8 ขวบ ก็ถูกย้ายไปที่ประจักษ์ศิลปาคมที่เด็กหญิงสระบุรี พอเรียนหนังสือได้ประมาณ 5 เดือน มารดาก็กลับมารับไปอยู่จังหวัดน่านกับบิดาเลี้ยงคนใหม่ แต่ในที่สุดมารดากับบิดาเลี้ยงคนใหม่ก็หย่าร้างกัน ครูที่โรงเรียนสงสารจึงติดต่อมาให้สมัครเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านในที่สุด

พฤติกรรมขณะที่อยู่ในโรงเรียน ระยะแรกปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมห้องและหอนอนไม่ค่อยได้ เพราะรู้สึกเหงาและบ่นอยากกลับบ้าน หลังจากเริ่มปรับตัวได้ และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ก็มีความสุขมากที่ได้มาเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ตั้งใจเรียนดีมาก ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี มีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ชีวิตของข้าพเจ้านางสาวนอ

“ข้าพเจ้าเกิดที่โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ ตอนนั้นครอบครัวของข้าพเจ้าอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา มีพ่อแม่ และน้องชายอีก 2 คน แม่ของข้าพเจ้ามีอาชีพขายผักตามตลาดนัด ส่วนพ่อมีอาชีพเป็นพนักงานเล็กๆ ในบริษัท ต่อมาบ้านถูกไฟไหม้ จนไม่เหลืออะไรเลย แคมพोटงานอีก พ่อคิดมากเลยประชดชีวิตตัวเองที่ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จึงดื่มเหล้าทุกวัน พอเมาแล้วก็มาตีแม่อีก แม่จึงขอพ่อหย่ากัน ส่วนลูกทั้ง 3 คน แม่เอาลูกคนแรกกับคนที่สอง ส่วนลูกที่สาม

ให้พ่อเลี้ยงแต่พ่อก็ยกให้ญาติเอาไปเป็นลูกบุญธรรมถ้าไปอยู่กับพ่อคงไม่มีอะไรจะกินแน่ แม่จึงย้ายไปอยู่ที่อื่น ลูกชายอีกคนให้ไปอยู่กับป้าที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ตอนนั้นข้าพเจ้าเรียนอยู่ ป.3 ซึ่งแม่กลัวว่าข้าพเจ้าจะขาดพ่อ และเงินก็ไม่มี จึงแต่งงานมีพ่อใหม่ และย้ายทะเบียนไปอยู่กับพ่อใหม่ มีบ้านติดกับริมคลอง ตอนแรกๆ พ่อเลี้ยงก็ดูแลเอาใจใส่ดี แต่พอมีลูกกับแม่ของข้าพเจ้าก็เปลี่ยนไปเป็นคนละคน ใช้งาน ให้ซักผ้า ทำงานทุกอย่าง และเก็บผักขายในตลาด หากแม่ขายผักไม่ได้ พ่อเลี้ยงก็ดบตี แม่ของข้าพเจ้าเล่นการพนันและติดมาก เป็นเพราะพ่อเลี้ยงสอนให้เล่นไพ่และดื่มเหล้า บางครั้งแม่ไปเล่นการพนันไม่กลับบ้านก็มี ข้าพเจ้าต้องดูแลน้องและงานทั้งหมด ขายผักเป็นค่ากับข้าวและใช้จ่ายในครอบครัว ข้าพเจ้าทำงานทุกอย่างแต่บางครั้งพ่อเลี้ยงก็ไม่พอใจ ดุด่าด้วยเข็มขัด ไม้แขวน ก้านไม้กวาด มีครั้งหนึ่งหลานของพ่อเลี้ยงอุ้มน้องมาเล่นสะพานไม้หน้าบ้านนึกสนุกข่มสะพานจนน้องตกน้ำ ซึ่งตอนนั้นข้าพเจ้ายังว่ายน้ำไม่เป็น จึงรีบกระโดดลงไปช่วยน้องขึ้นมาได้ ป้าข้างบ้านมาช่วยฉันและนำไว้ทัน พ่อเลี้ยงได้ยินเรื่องนี้ ซึ่งไม่ได้ถามสาเหตุที่เกิดขึ้นทั้งคำทั้งตบข้าพเจ้า เอาไม้กวาดแข็งตีและใช้ ไม้ใหญ่ตี จนข้าพเจ้าเข้าเฝือก และไม่ได้เรียนหนังสือ 1 ปี แม่ของข้าพเจ้าทนการกระทำของพ่อเลี้ยงไม่ไหวที่ถูกพ่อเลี้ยงดบตีเป็นประจำ จึงหนีไปอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พ่อเลี้ยงจึงตามไปหา และขอร้องให้แม่พาข้าพเจ้ากลับไปกรุงเทพฯ เพื่อไปเลี้ยงน้องต่อ แต่พอกลับไปก็ตีข้าพเจ้าอีก ส่วนแม่ก็ไปขายผักเหมือนเดิม ขายที่ตลาดนัดใกล้บ้านขาดทุนมาก แถมพ่อเลี้ยงมาขอเงินไปเล่นการพนันและดื่มเหล้า พ่อแม่ไม่มีให้ก็ดบตีจนต้องเย็บ 6 เข็ม แม่ทนไม่ได้ก็ต้องหนีไป โดยที่ไม่ได้บอกข้าพเจ้า เพราะกลัวว่าข้าพเจ้าต้องลำบาก แม่ไม่คิดว่าข้าพเจ้าอยู่กับพ่อเลี้ยงจะลำบากแค่ไหน ทั้งใช้งาน ทั้งตี และเลี้ยงน้องอีก 3 คน ตอนนั้นข้าพเจ้าอยู่ ป.3 ต่อมาข้าพเจ้าได้ข่าวว่าพ่อบังเกิดเกล้าของข้าพเจ้าเสียชีวิต แต่ก็ไม่สามารถไปงานศพพ่อได้ เพราะพ่อเลี้ยงก็ไม่ให้ไป ให้ข้าพเจ้าทำงานบ้าน และเลี้ยงน้องอีก 3 คนเวลาที่ข้าพเจ้าจะไปไหน ก็ต้องเอน้องไปด้วย ชาวบ้านแถวนั้นเรียกข้าพเจ้าว่าเป็น แม่คนที่สอง มีอยู่วันหนึ่งพ่อเลี้ยงไม่กลับบ้าน 2 วัน ปลอมให้ข้าพเจ้ากับน้องอยู่กันตามลำพัง ไม่รู้ว่าเขาอะไรกิน เงินก็ไม่มี ป้าข้างบ้านเห็นก็สงสารจึงแบ่งข้าวมาให้มีแต่เกลือเท่านั้นที่เหลือ พ่อเลี้ยงกลับมาถึงบ้านก็ตีมากแล้ว แก้วเสื้อผ้าบอกข้าพเจ้ามาขอความช่วยเหลือ ข้าพเจ้ากลัวมาก ข้าพเจ้าจึงรีบอุ้มน้องไปบ้านป้าข้างบ้าน และเล่าเรื่องราวให้ป้าฟัง ป้าสงสารข้าพเจ้าจึงโทรไปที่โรงเรียนแล้วเล่าเรื่องที่ข้าพเจ้าถูกตี และเกือบโดนข่มขืนให้ผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งฟัง ผู้อำนวยการจึงโทรไปที่เด็กหญิงพญาไท

ต่อมาทั้งสองคนมารับและมาพูดเรื่องกฎหมายให้พ่อเลี้ยงฟัง ตอนแรกพ่อเลี้ยงก็ไม่ยอม หากไม่ยอมรับข้อเสนอเหล่านี้ ก็ไปพูดกันที่ศาล สุดท้ายพ่อเลี้ยงก็ต้องยอม ส่วนข้อเสนอของพญาไทก็คือ จะรับลูกคนสุดท้ายของพ่อเลี้ยงไปดูแลให้ ที่เด็กอ่อนพญาไท พอข้าพเจ้าได้ไปอยู่ที่พญาไทแล้วมีหอพักอยู่ 3 หอ มีลักษณะเป็นกรงเหล็กเวลาจะไปรับประทานอาหารหรือจะไปอาบน้ำก็จะเปิดกรงเหล็กให้เพราะกลัวว่าเด็กในหอจะหนี ตอนนั้นแม่ของข้าพเจ้าเคยมาเยี่ยมและก็หาย

ไปอีก ข้าพเจ้าอยู่ที่พญาไทได้ 5 เดือน ข้าพเจ้าไม่เคยหนีออกจากโรงเรียนจึงได้ย้ายไปอยู่ที่ดีกว่า
 นั้นก็คือบ้านเด็กหญิงสระบุรี ซึ่งสถานที่ก็ไม่เหมือนกัน ที่นี่มีคนปัญญาอ่อนอยู่ด้วย มีคนคบตี
 กันบ่อย ต่อมาแม่ได้ข่าวว่าข้าพเจ้ามาอยู่จังหวัดสระบุรี แม่ก็พาย้ายออกไป (ข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นได้ 6
 เดือน) แม่มีสามีใหม่ เป็นคนจังหวัดน่าน ก็พาข้าพเจ้าไปอยู่ที่จังหวัดน่าน ไปอยู่กับปู่กับยาย และ
 ลูกติดของสามีใหม่อีก 1 คน ตอนแรกก็ปรับตัวเข้ากับบ้านไม่ได้ เพราะภาษา แต่พอนานๆ ก็
 ปรับได้ ตอนนั้นข้าพเจ้าได้เรียนต่อ ป.4 แต่อายุเกิน 2 ปี เพื่อนที่โรงเรียนได้ข่าวว่าข้าพเจ้าขาดพ่อ
 แม่ก็เลยล้อว่าลูกกำพร้า ครูก็ส่งสารให้กินข้าวที่โรงเรียนเพราะฐานะยากจนมาก และปู่ ย่าก็แก่
 แล้ว อายุ 70 กว่าปี ยังต้องรับจ้างทำไร่ บางครั้งนายจ้างก็ไม่รับ ส่วนอาชีพจริงของท่านคือทำไร่
 ข้าวถ้าไม่ทำก็ไม่มีข้าวกิน เพราะพ่อกับแม่ไม่ส่งเงินมาให้ใช้เลย เมื่อข้าพเจ้า จบป.6 ข้าพเจ้ายัง
 ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านปู่พาไปกรุงเทพฯ เพื่อไปแจ้งย้ายมาอยู่ที่นี่ ทางโรงเรียนก็ช่วยขอทุน
 สม่าเสมอ และได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียนประจำ หากไม่ได้มาก็ต้องทำไร่เพราะปู่ย่าไม่มีเงินส่ง
 เสีย ต่อมา จบป.6 ก็ได้เรียนต่อศึกษาสงเคราะห์ มาอยู่ ม.1 ทางโรงเรียนต้อนรับอย่างดี มีเพื่อน
 พุดคุย ทางโรงเรียนแจกชุดนักเรียน เสื้อกันหนาว ได้ทานอาหารวันละ 3 มื้อ มีของหวาน ได้
 เรียนหนังสือทั้งสายสามัญและอาชีพ กีฬาที่เราชอบ ได้สวดมนต์ก่อนนอนทุกเช้าเย็น มีความสุข
 ที่ได้เรียนที่นี่และมีคุณครูที่ดูแลช่วยเหลือ อนาคตอยากเรียนต่อในระดับสูงๆ และอยากจะก้าว
 ไปสู่ความฝันที่ข้าพเจ้าฝันมานาน ข้าพเจ้าอยากเป็นนายความ เพื่อจะได้ช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อเขา
 ต้องการความช่วยเหลือ และอยากทำเกี่ยวกับงานช่วยเหลือและสตรี ถ้าทำงานได้เงินจะช่วยปลด
 หนี้ของปู่ที่เอาบ้านไปจำนำกับร้านและจะช่วยเหลือผู้ที่มีพระคุณทุกคน”

ปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่เป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันที่พบว่า
 อัตราการหย่าร้างนับวันยังมีมากขึ้น การที่เด็กต้องมีพ่อเลี้ยง หรือแม่เลี้ยง พบว่า มีภาวะความ
 เสี่ยงเพิ่มขึ้นหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการถูกทำร้ายทารุณ การข่มขืน การเสี่ยงต่อธุรกิจทางเพศ
 หลายกรณีที่พบว่ามีอาการซึมเศร้าภายในครอบครัว ปัญหาครอบครัวแตกแยกเป็นเป็นสาเหตุ
 ของปัญหาอื่นๆ ตามมาค่อนข้างมาก ไม่ว่าเพศ ยาเสพติด แก๊งค์ ทะเลาะวิวาท

5) กรณีศึกษาเด็กกำพร้า / เด็กถูกทอดทิ้ง

เด็กหญิงวอ อายุ 12 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอวานาน้อย
 จังหวัดน่านสาเหตุที่เข้าเรียน เนื่องจากปัญหาครอบครัว อยู่กับบิดาและมารดา มีฐานะยากจน บิดา
 มารดาประกอบอาชีพรับจ้างพ่นยากำจัดศัตรูพืช อาศัยห้องแถวของกงงาน มาเรียนที่นี่มารดาป่วย
 หนักเป็นโรคมะเร็ง มีอาการทางจิตหนึ่งและพิการ หมอบอกว่า มีสารพิษสะสมในร่างกายมาก อยู่
 บ้านไม่ค่อยได้เรียนหนังสือเพราะต้องคอยดูแลมารดา บิดาติดสุราหาเงินได้ ก็เอาไปดื่มสุรา เมียและ
 ลูกต้องอดมื้อกินมื้อ บางครั้งต้องขอข้าวเพื่อบ้านกินประทังชีวิต บิดาไม่ค่อยดูแลสนใจ แม่มักหา

เรื่องทะเลาะตบตีตลอด บิดามักทำร้ายเด็กหญิงวอ จนบิดาหนีจากมารดาและทอดทิ้งน้องอีกคนที่ยังไม่ได้มาเรียนที่นี่ เพราะต้องคอยดูแลแม่ และไม่ได้ไปเรียนโรงเรียน จนกระทั่งแม่เสียชีวิตจึงไปเรียกเพื่อนมาดูแล งานศพของมารดาก็ไม่เห็นหน้าบิดา หลังจากเผาศพมารดาแล้ว โรงเรียนสงเคราะห์น่านจึงรับน้องมาเข้าเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พฤศจิกายนขณะที่อยู่ในโรงเรียน เข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนได้ มีความสนใจในการเรียนน้อย สมาธิสั้น ร่าเริงแจ่มใส คุยเก่ง กล้าพูด กล้าท้าทาย กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือและคอยช่วยเหลือโรงเรียน เนื่องจากไม่ได้กลับบ้านเพราะบิดาไม่อยู่บ้านต้องอยู่ในความดูแลของโรงเรียน

บันทึกชีวิตของข้าพเจ้าเด็กหญิงวอ

“ตอนที่ฉันอยู่บ้านรู้ว่าชีวิตฉันยากจนมาก บ้านของฉันมุงด้วยใบจาก รอบบ้านใช้ไม้ไผ่ล้อม ที่นอนมีเสื่อกับหมอน และผ้าห่มผืนบางๆ ฉันต้องนอนกันถึง 4 คน มีพ่อแม่ น้องและฉัน รอบบ้านฉันมีหญ้าขึ้นรกเต็มไปหมด เวลาที่ฉันจะไปโรงเรียน ฉันจะไปรอรถที่หน้าหมู่บ้าน บางครั้งถ้าแม่ฉันป่วย ฉันต้องขาดเรียนเพื่อดูแลแม่ เพราะพ่อของฉันติดเหล้า และน้องยังเล็กอยู่ เพราะฉันโตแล้ว ตอนที่ฉันยังเป็นเด็กอายุ 2 ขวบ พ่อพาฉันกับน้องไปเชียงใหม่ เพราะพ่อทำงานอยู่ที่เชียงใหม่จึงพาฉันกับน้องไปอยู่ด้วย ฉันไม่ได้เรียนหนังสือ ฉันไปอยู่เชียงใหม่ 11 ปี ก็กลับมาบ้านฉันได้เรียนหนังสือ ชั้นประถมศึกษาตอนต้นอายุ 12 ปี อยู่โรงเรียนแห่งหนึ่งใน อ.น่าน้อย จนถึงชั้นป.4 ครูพาฉันมาที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน ฉันดีใจมากที่ได้ไม่ต้องเป็นภาระของคุณพ่อคุณแม่ ฉันมาอยู่โรงเรียน ฉันก็ช่วยงานครูต่างๆ ตอนฉันอยู่ ป.4 เทอม 2 คนในหมู่บ้านก็มาหาฉัน และบอกฉันว่า แม่ฉันเสียแล้ว ฉันเสียใจมาก และฉันก็กลับบ้านไปร่วมพิธีสวดอิทธิกรรมศพของแม่ พอเผาศพแม่เสร็จฉันก็กลับมาที่โรงเรียนตั้งแต่แม่ฉันเสีย พ่อไม่เคยมาหาฉันอีกเลย จนถึงปัจจุบัน ตอนแม่เสียคุณครูรับน้องฉันมาอยู่ด้วย ตอนปิดเทอมฉันก็ไม่ได้กลับบ้าน ฉันก็ช่วยงานโรงเรียนในช่วงปิดเทอม โรงเรียนก็ให้เงินเป็นค่าขนมเล็กๆ น้อยๆ คุณครูก็พาน้องของฉันไปบวชที่วัดในตัวเมืองในจังหวัดน่าน ฉันอยู่โรงเรียนคนเดียว ฉันเหงามาก ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มีฉันคนเดียวที่ไม่ได้กลับบ้านตอนปิดเทอมทุกปี ฉันคิดถึงบ้านมาก บางครั้งก็ร้องไห้ มีอยู่วันหนึ่งตอนฉันมีอายุครบ 15 ปี คุณครูพาฉันไปถ่ายบัตร ฉันได้แวะไปเอาสำเนาทะเบียนที่บ้าน ฉันดีใจมากที่ได้กลับบ้านอีกครั้ง ฉันบอกครูว่าฉันอยากอยู่บ้าน ในตอนปิดเทอมเหมือนคนอื่น ครูก็ไปคุยกับป้า แต่ป้าไม่ยอมรับฉัน พ่อก็ไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน น้ำบอกว่า พ่อฉันหนีไปไหนไม่รู้ ตั้งแต่ตอนที่แม่ของฉันเสียแล้ว ฉันเสียใจมากที่ไม่มีใครยอมรับฉัน และพ่อก็ไม่อยู่ด้วย ฉันรู้สึกว่าคุณครูและแม่ แต่คุณครูทุกคนที่โรงเรียนก็ให้ความอบอุ่นแก่ฉันมาโดยตลอด บางครั้งฉันก็น้อยใจในตนเอง เพราะฉันเห็นคุณพ่อคุณแม่ของคนอื่นเข้ามาหาลูกเขา ฉันรู้สึกอยากมีแบบนั้นบ้าง ในวันแม่ฉันก็ไม่มีแม่ให้ไหว้ ฉันก็เอาดอกมะลิไปไหว้คุณครู

แทนแม่ของฉัน อยู่โรงเรียนฉันก็รับจ้างคุณครูซักผ้าให้คุณครูได้วันละ 15 บาท เป็นค่าขนม ฉันมีความรู้สึกที่โรงเรียนนี้เปรียบเสมือนบ้านของฉัน ฉันสามารถอยู่โรงเรียนได้อย่างมีความสุขโดยไม่คิดเรื่องเก่าๆ อีกเลย”

ปัญหาเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นผลพวงมาจากครอบครัวแตกแยก ผลกระทบจากโรคเอดส์ ซึ่งนับวันจะยังมีมากขึ้น

จากข้อมูลสาเหตุของความด้อยโอกาสจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มาจากสภาพปัญหาในครอบครัว ความไม่พร้อมของบิดามารดา ความรุนแรงและความยากไร้ในครอบครัว การหย่าร้าง การเสียชีวิตของบิดา มารดา การถูกกระทำโดยคนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด และการติดเชื้อเอดส์ บทเรียนเหล่านี้ทำให้เราพึงต้องมุ่งไปพัฒนาที่ตัวครอบครัวและชุมชน พร้อมๆ กับการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วย การสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันทางครอบครัวให้เกิดขึ้นในสังคม เพื่อป้องกันปัญหามากกว่าที่จะแก้ไขปัญหา เพราะความบอบช้ำทางจิตใจนั้นยากเกินกว่าที่จะเยียวยาได้

3.1.4 การสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนจังหวัดน่าน ปี 2547

จากการศึกษาเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน พบว่าเด็กที่เข้ามาสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนบางส่วนยังไม่ได้เป็นเด็กด้อยโอกาสที่แท้จริง ในขณะนี้ยังมีเด็กด้อยโอกาสอีกมากที่ต้องการโอกาสแต่ไม่ได้โอกาสนี้ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านร่วมกับทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กจึงได้สำรวจเด็กด้อยโอกาสในระบบทางการศึกษาในจังหวัดน่านจำนวน 13 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ เพื่อสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดน่านในระบบการศึกษา เพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลเด็กด้อยโอกาสที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ โดยส่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองไปทุกโรงเรียนในจังหวัดน่าน แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่ส่งกลับมาคัดแยกประเภทของความด้อยโอกาสของนักเรียน

ผลการสำรวจเด็กด้อยโอกาส พบว่า จากการส่งแบบสอบถามไปจำนวน 394 ชุด ไปที่โรงเรียนในจังหวัดน่าน จำนวน 394 โรงเรียน 13 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้ส่งแบบสอบถามกลับจำนวน 389 โรงเรียน ดังนี้

3.1.4.1 จำนวนเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียน

พบว่า มีจำนวนเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด 6,361 คน เป็นชายจำนวน 3,218 คน เป็นหญิงจำนวน 3,143 คน และจากการสำรวจสภาพของครอบครัวพบว่า ร้อยละ 84.59 เป็นครอบครัวที่อยู่ในสภาพยากจน, ร้อยละ 7.34 เป็นครอบครัวที่พ่อหรือแม่เสียชีวิต, ร้อยละ 5.62 ครอบครัวแตกแยก, ร้อยละ 1.31 เป็นเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์, ร้อยละ 1.14 เป็นเด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร

3.1.4.2 เด็กด้อยโอกาสที่ขอความช่วยเหลือจากศูนย์ด้อยโอกาสปี 2547

เด็กด้อยโอกาสที่ขอความช่วยเหลือจากศูนย์ด้อยโอกาส สำรวจ ณ 30 มิถุนายน 2547 มีทั้งสิ้นจำนวน 6,361 คน เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอปัว มีจำนวนมากที่สุด 1,377 คน คิดเป็นร้อยละ 21.65 รองลงมาได้แก่ อำเภอเวียงสา มีจำนวน 926 คน คิดเป็นร้อยละ 14.56 อำเภอเมือง มีจำนวน 814 คน คิดเป็นร้อยละ 12.79 อำเภอท่าวังมีจำนวน 610 คน คิดเป็นร้อยละ 9.59 และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีจำนวน 590 คนคิดเป็นร้อยละ 9.27 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 53

เมื่อจำแนกตามระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมมีจำนวนมากที่สุดตั้งแต่ประถมปีที่ 1 ถึงชั้นประถมปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 4,123 คน คิดเป็นร้อยละ 64.82 รองลงมาเป็นเด็กระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,853 คนคิดเป็นร้อยละ 29.13 และระดับอนุบาล 1 ถึงอนุบาล 2 มีจำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 6.05

3.1.4.3 ปัญหาและความต้องการที่เด็กขอความช่วยเหลือ ปี พ.ศ. 2547

จากการสำรวจโดยแบบสอบถามทั่วจังหัดน่านและประมวลสรุปปัญหาที่เด็กขอความช่วยเหลือ พบว่า ปัญหาที่เด็กต้องการความช่วยเหลือมากที่สุดได้แก่ การขอทุนการศึกษา มีจำนวน 5,363 คน คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาได้แก่การขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา จำนวน 494 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ปัญหาต้องการเสื้อผ้า จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 3 ปัญหาต้องการอาหารกลางวัน จำนวน 63 คนคิดเป็นร้อยละ 1 ตามลำดับ

จากข้อมูลการสำรวจและการศึกษาในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส จะเห็นได้ว่ามีกลุ่มเด็กด้อยโอกาสอยู่สังคมนี้อีกจำนวนมากเพียงแต่เด็กเหล่านี้จะเข้าถึงโอกาสที่หน่วยงาน/องค์กรให้การสนับสนุนหรือไม่ ยังมีเด็กด้อยโอกาสอีกจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการ/การช่วยเหลือที่สังคมมีอยู่ และเด็กด้อยโอกาสก็ยังคงกลัว ยังไม่กล้าที่จะเข้าไปขอความช่วยเหลือ ที่สำคัญหน่วยงาน/องค์กรด้านเด็กเองก็เข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้

3.2 การศึกษาเด็กชาวเขาถูกชักชวนไปบวชที่วัดสว่างภพ

3.2.1 สว่างภพทำไม ? โรงงานสามเณรมัง วัดสว่างภพ ?

ปลายปี 2546 รายการทีวี “ทำผิวย่างหล่อ” ทางสถานีโทรทัศน์ ไอทีวี ได้นำเสนอภาพข่าว ตอน “โรงงานสามเณรมัง” เนื้อหาเกี่ยวกับ เด็กชาวเขาเผ่าม้ง ถูกชักจูงไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดสว่างภพ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กม้งจากจังหวัดน่าน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ สามเณรมังที่วัดสว่างภพ มีสภาพความเป็นอยู่เลวร้าย (ตามภาพข่าวที่เสนอทางหน้าจอทีวี) และทางวัดได้อาศัยสามเณรในการแสวงหาผลประโยชน์ เกิดเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยของสังคม หลังจากนั้นโรงเรียนปริยัติธรรมของวัดสว่างภพได้ถูกปิดลง เด็กชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดน่านเกือบสองร้อยคนที่เคยเป็นสามเณรอยู่ที่วัดสว่างภพ ได้เดินทางกลับบ้านส่วนใหญ่ได้กลับเข้าเรียนที่โรงเรียนในชุมชนและผู้ปกครองต่างก็ได้รับความเดือดร้อน จากการที่ลูกชายกลับมาอยู่ด้วย อันทำให้ภาระที่เคยถูกทางวัดแบ่งเบาลงไป ได้กลายกลับมาเป็นภาระใหม่เป็นการเริ่มต้นความเดือดร้อนครั้งใหม่ปรากฏการณ์ครั้งนี้เป็นตัวสะท้อนภาพจริงอีกด้านหนึ่งของสังคมชุมชนชาวเขาม้งน่าน ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัวชาวม้ง ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ความเชื่อ ด้านทัศนคติ ฯลฯ

เพื่อให้ “รู้” ถึงความจริงของปัญหาที่ลึกกว่าเดิม และเพื่อจะได้ให้ “การช่วยเหลือ” แก่ครอบครัวชาวม้งที่ประสบปัญหาดังกล่าวได้อย่างทั่วถึงทันทั่วถึง ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน ร่วมกับทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน จึงได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลปัญหาเด็กชาวเขาเผ่าม้ง ที่ถูกชักจูงไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดสว่างภพในช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2547 และนำสู่การการประชุมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญา ที่ตั้งชื่อว่า “คลี่คลาย-คลายปม ปัญหาสามเณรมังจากวัดสว่างภพ”

3.2.2 สภาพปัญหากรณีเด็กชาวเขาวัดสว่างภพ

เหตุการณ์กรณีการพาตัวเด็กชาวเขาไปบวชเรียนวัดสว่างภพเริ่มตั้งแต่ปี 2544 เริ่มจากเหตุการณ์ที่มีคนจากวัดสว่างภพมาชักชวนเด็กในหมู่บ้าน พร้อมรถมารับเด็กในพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดน่าน เช่น บ้านร่มเกล้า น้ำสอ นารี น้ำคำช้าง เชียงกลาง ห้วยละพี ปางเปียง ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด สาเหตุอันดับแรกที่เด็กไปเรียนที่สว่างภพพบว่าคนที่ไปอยู่ก่อนแล้วกลับมาเล่าให้คนในหมู่บ้านว่าที่วัดสว่างภพมีความเป็นอยู่ที่ดี ได้เรียนหนังสือฟรี ทั้งนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่และรับจ้าง มีฐานะค่อนข้างยากจน มีลูกจำนวนมาก ทำให้มีลูกที่ต้องส่งเสียในการเรียนต่อหลายคน ประกอบกับอาชีพทำไร่ทำไร่ต้องไปนอนในไร่ค้างหลายๆ เดือน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะดูแลลูกของตนเอง จึงต้องการให้ลูกได้เรียนฟรีในที่ดีๆ เพื่อช่วยลดภาระของครอบครัว อย่างไรก็ตามผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เคยเห็นสภาพความเป็นอยู่ที่วัดสว่างภพ แต่จากการชักชวนของคนจากวัดสว่างภพและคนในชุมชนที่

เคยไปมาก่อนแล้ว จึงคิดว่าน่าจะมีความเป็นอยู่ที่ดี และคิดว่าการศึกษาที่เด็กไปอยู่ต่างถิ่นจะทำให้สนใจ เรื่องการเรียนมากกว่าอยู่กับบ้าน จึงได้ส่งลูกไปบวชเรียน โดยที่ไม่บอกให้ครู และทางโรงเรียนทราบ มีบางส่วนที่ครูตามกลับมาได้

เมื่อนำเด็กไปถึงวัดสว่างภพ จะให้เด็กบวชโดยทำพิธีแบบง่ายๆ หลังจากนั้นจะให้สามเณร ที่บวชใหม่ออกบิณฑบาต ซึ่งของที่ได้จากการบิณฑบาตจะเอามารวมกัน มีการแบ่งเงินที่ได้ให้เด็ก ส่วนหนึ่ง อุปกรณ์ทั้งหมดจะแบ่งไว้ ส่วนไหนที่ขายได้จะขายให้ร้าน ที่ไม่พอขายก็จะเก็บค้างสต็อกไว้ เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสรับทราบแต่จะได้เฉพาะอาหารสดๆ เท่านั้น อาหารแห้งก็จะได้รับบ้าง ด้านการเรียน โรงเรียนมีสภาพทรุดโทรม จำนวน 3 หลัง มีครูจ้างสอน มีอุปกรณ์การเรียนและโต๊ะเก้าอี้ไม่ครบ หลักฐานการเรียนไม่มี (ป02 / ป04) สมุดบันทึกสุขภาพไม่มี ด้านการเรียนการสอน ตอนเช้าเป็นวิชาคณิตศาสตร์และอังกฤษ ตอนบ่าย เรียนเฉพาะสังคม วิทยาศาสตร์ นอกนั้นให้เด็กทำกิจกรรมอื่นหรือปล่อยเด็กให้เล่น เวลาเข้าพรรษาจะส่งเด็กไปที่วัดธรรมกาย จะได้รับปัจจัยรูปละ 1,000 บาท ออกพรรษารูปละ 700-800 บาท เป็นปัจจัยถวายในการศึกษา เหตุนี้จึงเป็นปัจจัยที่ชักจูงเด็กไปบวชมากขึ้น เพราะมีอาหาร ความเป็นอยู่ที่ดี มีเงิน มีอุปกรณ์การเรียน ซึ่งอยู่จังหวัดน่านไม่ได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการของเด็ก

หลังจากวัดสว่างภพเกิดปัญหาเป็นข่าวทางสื่อมวลชน ทำให้วัดสว่างภพถูกทางการตรวจสอบและถูกปิดลง ทำให้เด็กชาวเขาวัดสว่างภพได้กลับมาอยู่บ้านเกิดในจังหวัดน่าน ซึ่งในระยะแรกพบว่าไม่มีหน่วยงานเขามาช่วยเหลือมากนัก ต่อมาโรงเรียนในชุมชนและโรงเรียนปริยัติธรรมในพื้นที่ได้รับเอาเด็กส่วนใหญ่เข้าเรียนต่อ แต่ต้องเรียนซ้ำชั้นเดิม ทำให้ต้องเสียเวลาในการเรียน เพราะไม่มีหลักฐานการศึกษาจากวัดสว่างภพ และมีผลการเรียนที่อ่อนบางส่วนได้ไปมีครอบครัวใหม่ มีเพียงไม่กี่คนที่ยังคงอยู่ที่วัดสว่างภพ จากการที่เด็กกลับมาอยู่กับครอบครัวทำให้เป็นภาระของครอบครัวในการที่เลี้ยงดูและส่งเรียนหนังสือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะลูกไม่ได้เรียนตามที่คาดหวัง แต่บางครอบครัวรู้สึกเฉยๆ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังคิดว่าหากมีหน่วยงาน หรือวัด หรือโรงเรียนใด มาชักชวนเด็กไปเรียนฟรี ความเป็นอยู่ที่ดีก็จะยังส่งเด็กไปเรียนเพราะต้องการลดภาระของครอบครัว และเห็นว่าไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่านี้ แต่บางครอบครัวจะไม่ยอมส่งลูกไปอีกเพราะกลัวเกิดเหตุการณ์เหมือนครั้งนี้

สำหรับต้องการความช่วยเหลือนั้น ส่วนใหญ่ต้องการให้ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา การเรียนฟรี มีอุปกรณ์การเรียนพร้อม มีเครื่องอุปโภคบริโภค เนื่องจากฐานะครอบครัวยากจน ยังมีบุตรที่เรียนอยู่อีก บางส่วนต้องการเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน หรือโรงเรียนปริยัติธรรมในพื้นที่ และให้รัฐบาลช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวด้วย

3.2.3 บทเรียนกรณีเด็กมั่งน่านกับปัญหาวัดสว่างภพ

ปัญหากรณีวัดสว่างภพ สะท้อนถึงภาพความพยายามของครอบครัวชาวมั่ง ที่ต้องการให้ลูกหลานได้เรียนจบการศึกษา ในขณะที่ฐานะครอบครัวยากจน มีบุตรมาก เป็นภาระในการเลี้ยงดู เมื่อมีสถาบันทางศาสนาช่วยอุปถัมภ์ช่วยเหลือดูแล ให้การศึกษา จึงยินยอมส่งลูกให้ไปบรรพชาเป็นสามเณร หวังในทางหนึ่งว่า พุทธศาสนา จะช่วยกล่อมเกลাজิตใจ สร้างความดีงามให้แก่บุตรชายตนเอง ทางวัดสว่างภพเอง ในระยะแรกๆ น่าจะประมาณเกือบ 10 ปี ที่ผ่านมา ยังไม่มีปัญหาในการดำเนินการแต่อย่างใด เพิ่งมาประสบภาวะวิกฤติ ความเสื่อม ตามที่ตกเป็นข่าว อย่างไรก็ตาม ยังมีเด็กมั่งจำนวนไม่น้อย ที่จบการศึกษาจากวัดสว่างภพ ในระดับมัธยม ได้ทำงาน มีครอบครัวแล้ว มีบางคนเรียนต่อชั้นปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด ฉะนั้นหากจะกล่าวโทษวัดสว่างภพว่าเลวร้ายฝ่ายเดียว เพียงเพราะข่าวปัญหาที่เกิดขึ้น อาจจะไม่เป็นธรรมกับทางวัด

แรงผลักดันให้เด็กต้องไปสว่างภพ

1. ครอบครัวยากจน เท่าที่ดูรายได้ต่ำกว่า 2 หมื่นบาทต่อปี แต่ที่บ้านปางแก มณีพฤกษ์รายได้เฉลี่ย 5 – 6 หมื่นบาทต่อปี หากเทียบกับชาวเขาด้วยกันถือว่าสูงมาก
2. มีลูกหลายคน ครอบครัวมั่ง โดยเฉลี่ยแล้วในอดีตมีลูกมากถึง 8-9 คนต่อครอบครัว ช่วงเวลาหลังจนถึงปัจจุบันได้ลดลงเหลือประมาณ 4.5 คน / ครอบครัว ลดลงกว่าครึ่ง คิดว่ายังลดไม่พอ หากพอทางครอบครัวก็คงไม่ส่งให้ลูกไปทีอื่น
3. เด็กอยู่บ้านไม่ตั้งใจเรียนเกร สาเหตุเกี่ยวโยงกันคือครอบครัวมีภาระต้องเลี้ยงดูลูก เพราะลูกมากนั่นเอง ปัจจุบันยังมีบางครอบครัวมีลูก 8-9 คน
4. พ่อแม่ต้องไปไร่ทำสวนไม่มีเวลาดูแลลูก หรือดูแลได้ไม่ทั่วถึงเพราะลูกเยอะ

แรงดึงให้เด็กไป

1. วัดส่งคนมาหาและรับเด็กถึงบ้าน
2. วัดให้เรียนฟรี ไม่ฟรีไม่ไป ถ้าหากอย่างไรก็ต้องไปเพราะไม่เสียเงิน
3. เพื่อน ญาติ พี่น้องไป กลับมาชักชวนไปเพราะไปแล้วได้ดี บางครั้งก็ไม่ได้อาศัยอยู่ในวัดแต่อยู่ข้างๆ เห็นว่า วัดสว่างภพให้เด็กได้เรียนฟรีก็มาชักชวนญาติพี่น้องถึงบ้านที่จังหวัดน่าน
4. เด็กได้มีโอกาสได้เรียนสูง เด็กผ่านวัดสว่างภพกำลังเรียนปริญญาตรี อยู่มหาวิทยาลัยรามคำแหง แสดงว่าไม่ใช่เพิ่งรับเด็กเข้าไปอยู่มีมานานแล้ว ที่ผ่านมามีการจัดทำประโยชน์มาก่อน อาจจะเกิดปัญหามาตอนหลังเชื่อว่าเด็กจะมีโอกาสได้เรียนสูงมีอาชีพการทำงานที่ดี
5. มีศาสนาช่วยกล่อมเกลাজิตใจเพราะเด็กอยู่ที่นี้เกรไม่เชื่อฟัง

หากมองมุมของปัญหา อยู่กับการตัดสินใจของผู้ปกครอง ไม่ว่าจากความจำเป็นในครอบครัว ผสมกับการถูกชักจูง ทางโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน น่าจะมีส่วนในการเฝ้าระวัง เตือนภัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องประกอบการตัดสินใจ มิให้เสี่ยงต่อการถูกชักจูง ถูกล่อลวง หรือเกิดปัญหาตามมาในภายหลัง ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นคือ ยังมีอีกหลายชุมชนที่เกิดเหตุการณ์มีผู้มาชักจูง ให้ไปเรียนนอกชุมชน บางแห่งให้ไปเรียนไกลถึง โรงเรียนปอนะ ของชุมชนมุสลิม ทางจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ก็มี มิใช่เพียงแค่วัดสว่างภพ จังหวัดปทุมธานี วัดเดียว ที่ส่งคนมารับเด็กชาวม้ง นานไปเป็นสามนคร ทราบมาว่ายังมีวัดบางแห่งก็ได้กระทำการเช่นนี้ เพียงแต่ยังไม่มีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้น และยังไม่ตกเป็นข่าว กรณีของวัดสว่างภพเป็นเพียงอาการที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะ ของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำมาเท่านั้น นอกจากนี้จากการสอบถามผู้ปกครองบางส่วนยังให้คำตอบ ว่า หากมีทางวัดใด หรือที่อื่นใด รับลูกไปเรียนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ก็ยินดีจะให้ไปอีก บ่งบอก ถึงการไม่มีทางเลือก ทางออกที่ดีของพ่อแม่ ดูเหมือนการให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดี จะไม่ใช่แค่องค์ ประกอบเดียว แต่เป็นเพราะต้องการปลดปล่อยภาระในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีจำนวนมาก เรียกว่า จะ ให้ลูกเรียนที่ไหนก็ได้ ขอให้ ฟรี หากเป็นเช่นนี้ การเรียนในชุมชนก็คงไม่แก้ปัญหอะไร หากเด็ก ยังต้องกลับมากินข้าวที่บ้าน และตกเป็นภาระในการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ดังนั้นกระบวนการปกป้อง คู้มครองเด็กและการดูแลและพัฒนาเด็กชาวเขา จึงต้องมองในเชิงโครงสร้างทางสังคมและครอบครัว ด้วยว่าจะมีกระบวนการป้องกันปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร นอกจากนี้จากบทเรียนของวัดสว่างภพพบว่าการให้การดูแลช่วยเหลือและการคู้มครองเด็กหลังเกิดเหตุการณ์ยังไม่สามารถทำได้ทันทั่วถึงและมี ประสิทธิภาพ ดังนั้นการสร้างเครือข่ายระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กกรณีฉุกเฉินอาจจำเป็นต้องมีการ วางระบบกลไกการช่วยเหลือนี้ให้มีประสิทธิภาพและสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน ร่วมกับทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กจึงได้ร่วมกันจัดเวทีคลี่คลาย-คลายปม ขึ้น เพื่อนำข้อมูลจากเก็บข้อมูลแบบสอบถามผู้ปกครองของเด็กวัด สว่างภพจำนวน 150 คน ในพื้นที่ 4 อำเภอ 6 ตำบล 10 หมู่บ้าน คินให้กับกลุ่มองค์กรหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้รับทราบสถานการณ์ปัจจุบันในพื้นที่และเพิ่มเติมข้อมูลเพื่อให้เกิดความ สมบูรณ์ ครอบคลุมตามประเด็นที่ได้ต้องการ รวมถึงกำหนดแนวทางในการช่วยเหลือเด็กสว่างภพ ร่วมกันต่อไป คนเข้าร่วมประชุม จำนวน 30 คน จากกลุ่มองค์กรหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรชุมชน กลุ่มแกนนำในพื้นที่ สรุปผลการจัดเวทีทำให้แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ องค์กร ศาสนา โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และผู้ปกครอง ได้มาแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน และได้เห็นช่องทางความช่วยเหลือเด็ก รวมทั้งทำให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันในการที่จะป้องกัน และแก้ไขปัญหาเด็กทั้งกรณีวัดสว่างภพที่เกิดขึ้นมาแล้วและป้องกันปัญหาอื่นๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ได้ในอนาคต แม้ว่ารูปธรรมของการทำงานยังเป็นเพียงเริ่มต้น แต่เวทีประชาคมเช่นนี้ทำให้หลาย ฝ่ายได้มารู้จักกัน รับรู้ปัญหาร่วมกัน และพร้อมที่จะร่วมกันทำงานต่อไป

ทั้งนี้แนวโน้มสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนชุมชนพื้นที่สูงจังหวัดน่านเปรียบเหมือนภูเขาน้ำแข็งโผล่มาเท่าที่เห็น ได้แก่ เด็กถูกระงับ, เด็กถูกทอดทิ้ง (ระยะสั้นไปไร่ ระยะยาวทำงานต่างจังหวัดกรุงเทพ), ถูกข่มขืน ทำร้าย, เด็กถูกส่งไปเรียนนอกชุมชน (ไกลๆ เรียนฟรี ถือว่าไม่ยุติธรรมสำหรับเด็ก) เพื่อแสวงหาผลประโยชน์กับเด็กชาวเขาในรูปแบบต่างๆ, เด็กหนีเรียน เกร มั่วสุ่มยาเสพติด ทำลายทรัพย์สิน, สำนอนมั่วเพศ, ทะเลาะวิวาท, และการลักขโมย ซึ่งปัญหาเหล่านี้หากไม่มีการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาอย่างจริงจังจะทำให้ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น

กรณีเด็กชาวเขาที่ไปบวชวัดสว่างภพเป็นเพียงอาการหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวเขายังมีกลุ่มชาวเขาอีกจำนวนมากที่ยังดิ้นรนไขว่คว้าเพื่อให้ได้รับการดูแลเลี้ยงดูและเล่าเรียน โดยไม่คำนึงว่าเหตุการณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทำให้สังคมได้เริ่มรับรู้และหาทางป้องกันร่วมกัน ช่วยกันคลี่คลายปัญหา แต่กระบวนการป้องกันในระยะยาวยังจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้และวางแผนร่วมกันอีกมาก อย่างไรก็ตามจากกรณีนี้ทำให้สังคมตั้งคำถามว่าโรงเรียนที่มีอยู่ในชุมชน หรือโรงเรียนปริยัติธรรมที่มีอยู่ในจังหวัดมีสภาพเป็นเช่นไร โรงเรียนเหล่านี้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กชาวเขามากน้อยเพียงไร คำถามนี้คงต้องหาคำตอบจากโรงเรียนปริยัติธรรมที่มีอยู่ว่าจะช่วยคลี่คลาย และป้องกันปัญหานี้ได้อย่างไร

3.3. การศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

จากกรณีปัญหาของเด็กวัดสว่างภพ ทำให้ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กได้กันคิดถึงทางออกของปัญหา และเกิดคำถามในของคนส่วนใหญ่ว่า ในจังหวัดน่านมีโรงเรียนปริยัติธรรมอยู่หลายแห่ง และมีผลการดำเนินงานที่ดี สามารถช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะกลุ่มชาวเขา เพื่อให้มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน แล้วเหตุใดจึงยังมีเด็กชาวเขาถูกชักจูงไปเรียนต่างถิ่น คำถามใหญ่จึงมุ่งไปที่ศึกษาเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อเพื่อศึกษากระบวนการการดำเนินงานบรรพชาสามเณรของโรงเรียนปริยัติธรรม 12 โรงเรียน, ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาอุปสรรคในการบรรพชาสามเณรทั้งช่วงก่อนและหลังทำกิจกรรม, และศึกษากระบวนการช่วยเหลือเด็กและลักษณะการช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสในโรงเรียนปริยัติธรรม

วิธีการศึกษาใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ด้านกิจกรรมการบรรพชาสามเณรของจังหวัดน่านจากรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 12 โรงเรียน และรายงานที่เกี่ยวข้อง, สร้างแบบสอบถามข้อมูลโรงเรียนปริยัติธรรมเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กที่เข้ารับการบรรพชาและขั้นตอนการบรรพชา, การสัมภาษณ์เจาะลึกโรงเรียน/โรงเรียนปริยัติธรรม จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดเมืองราม โรงเรียนนันทบุรีวิทยา โรงเรียนวัดนิโครธาราม และโรงเรียนวัดบ่อหลวง นำข้อมูลที่ได้มาจัดเวทีตรวจสอบข้อมูลสรุปข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนและการประชาสัมพันธ์เพื่ออุปการะเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดน่านไม่มีพื้นที่ชัดเจน คือ มีการข้ามพื้นที่กันตลอดเวลา การมาร่วมกิจกรรมของเด็ก สามเณรด้อยโอกาสส่วนใหญ่มาตามสายญาติและคนรู้จัก เช่น มีทั้งจากบ่อเกลือไปเรียนที่อำเภอพาน้อย อำเภอเวียงสา ทั้งนี้ระบบการจัดพื้นที่การศึกษาแบบการปฏิรูปการศึกษาแบบใหม่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมดูแลตรงนี้ได้ เพราะเป็นประเด็นปัญหาที่ทางโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่สามารถปฏิเสธได้ ดังนั้นวัดที่เปิดโรงเรียนปริยัติธรรมจึงมีวัดบวรวิหารที่จะคอยสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย อาหาร และจุดปัจจัยต่างๆ เช่น วัดนิโครธาราม ซึ่งเป็นพื้นที่หลักที่ทำการการศึกษา มีวัดบวรวิหารรอบๆ ไม่น่ากว่า 5 วัด เพื่ออุปการะเด็กคือเอาเณรที่มารับไปจำวัดเพื่อให้มีพระในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการดูแลรักษาวัดวาอาราม โดยชุมชนมีส่วนในการอนุเคราะห์เณรในเรื่องของภัตตาหาร ค่าเดินทางในการไปกลับโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเหลือทางโรงเรียนได้เยอะมาก เพราะที่ผ่านมามาทางโรงเรียนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายฝ่ายเดียว

จากการศึกษาโรงเรียนปรีดิธรรมและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจะเห็นได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการศึกษาเล่าเรียนสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและต้องการศึกษาธรรมะ แต่การสนับสนุนการศึกษารูปแบบนี้จากหน่วยงานภาครัฐยังมีน้อยมากเมื่อเทียบกับระบบการศึกษาแบบอื่น ดังนั้นศรัทธาวิศวะที่มีอยู่จึงเป็นหาทางที่สำคัญของการได้ซึ่งปัจจัยในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ หากจะพัฒนากระบวนการศึกษารูปแบบนี้ให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้ด้อยโอกาสจริงๆ การสนับสนุนด้าน

นโยบาย บุคลากร วิชาการ และงบประมาณคงต้องมีมากกว่านี้ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น

จากการศึกษากรณีเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กรณีเด็กชาวเขาถูกล่อลวงไปบวชที่วัดสว่างภพ และกรณีโรงเรียนปรีดิธรรม จะเห็นได้ว่าเด็กในระดับชั้นเล็กๆ (ระดับประถมศึกษา) ส่วนใหญ่เด็กชาวเขาจะเรียนหนังสือในโรงเรียนในชุมชน แต่หลังจากจบชั้นประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า เด็กชายหากไม่ไปเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ก็มักจะเข้าไปบวชเรียน ไม่ว่าจะโรงเรียนปรีดิธรรมในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ก็ตาม ขณะที่เด็กหญิงมักจะเข้าไปสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ดังนั้นกระบวนการดูแลด้านการศึกษาในกลุ่มเด็กชาวเขาจึงต้องมุ่งไปที่กระบวนการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีอยู่ในพื้นที่ให้สามารถรองรับความต้องการของครอบครัวได้ด้วย โดยเฉพาะด้านภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาของเด็ก

3.4 การศึกษาแก่เด็ก กิ่งอำเภอภูเพียง

จากการที่สื่อได้มีการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มวัยรุ่นน่านเมืองที่เกิดขึ้นตามหัวเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก ฯลฯ ก็ปรากฏว่าจังหวัดน่านก็เริ่มเกิดมีแก๊งค์วัยรุ่นน่านเมือง ออกทำความเดือดร้อนให้กับประชาชนตามเขตพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะกิ่งอำเภอภูเพียง และอำเภอเมือง จนสร้างความหวาดระแวงให้กับประชาชนทั่วไป แม้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ออกกวาดจับอย่างเข้มงวดก็ตาม แต่ก็ยังคงพบปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ในวันที่ 2 ตุลาคม 2546 เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรกิ่งภูเพียง จำนวน 3 ท่าน นำโดยนายดาบตำรวจประสงค์ เชื้อนแก้ว ได้เข้ามาปรึกษาหารือกับทางมูลนิธิอภัยเมืองน่านและทีมประชาคมด้านเด็ก เพื่อเข้าไปช่วยกันจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ ความรุนแรง ของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดน่าน (กิ่งอำเภอภูเพียง)

3.4.1 เวทีประชาคมเรื่องการแก้ไขปัญหาแก๊งค์เด็ก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอภูเพียง ร่วมกับแกนนำชุมชน อาสาสมัครชุมชน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ ครู และคณะทำงานประชาคมด้านเด็ก จึงได้ร่วมกันจัดเวที “การแก้ไขปัญหาความรุนแรง” ขึ้น ในวันที่ 8 ตุลาคม 2546 ณ วัดพระธาตุแช่แห้ง กิ่งอำเภอภูเพียง เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีผู้เข้าร่วม จำนวน 50 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชน ครอบครัว พระสงฆ์ และสถานศึกษา ในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอภูเพียงเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล และรายงานสถานการณ์ในพื้นที่ของตนเอง รวมถึงการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่จะทำร่วมกันในพื้นที่ที่มีรูปธรรมชัดเจน มีความต่อเนื่อง ที่สำคัญสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ ในกรณีของแก๊งค์วัยรุ่นน่านเมือง

จากการร่วมระดมความคิดเห็นและวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่าสถานการณ์ปัญหาของกลุ่มวัยรุ่นน่านเมืองขณะนี้ในน่านพบมากที่สุดเขตกิ่งอำเภอภูเพียง และกลุ่มปางคำ อำเภอเมือง โดยจะมาแสดงออกในเขตอำเภอเมือง มักไม่ทำในพื้นที่ของตนเอง เนื่องจากมีคนรู้จักและไม่สนุกเท่ากับในเขตเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่กำลังเรียนในโรงเรียนและสถานศึกษา ปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมแบบนี้เนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของกลุ่มวัยรุ่นในต่างจังหวัดผ่านสื่อที่นำเสนอทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เกิดลัทธิการเอาอย่าง ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความเสี่ยงและเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีการแอบอ้าง โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและกระเสาะสัณคม

กลุ่มวัยรุ่นและพฤติกรรมที่พบ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเด็กดี คือกลุ่มที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมและผู้อื่น ถือเป็นกลุ่มที่มีมากในสังคม แต่มักจะไม่ได้รับการสนับสนุนที่ดี ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีผลการเรียนดีเด่น และเป็นกลุ่มเด็กที่ธรรมดา การเรียนปานกลาง ซึ่งกลุ่มเด็กในประเภทที่ 1 นี้ ชุมชนต้องช่วยกันสร้างสนับสนุน หนุนเสริมการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กรู้สึกมีคุณค่า มีกำลังใจในการที่จะทำสิ่งดีดีให้กับตัวเองและชุมชน พฤติกรรมที่แสดงออกของเด็กกลุ่มนี้ได้แก่ การเล่นกีฬา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การลงเล่นวิ่งแข่ง เป็นต้น

ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมไม่ดี คือ มีพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม มีไม่มากแต่ว่ารุนแรงสร้างความสะเทือนใจ และความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น และสังคม ส่วนใหญ่มักเป็นเด็กที่มีบ้าน มีชุมชน บางคนครอบครัวยากจนจนรู้สึกเป็นปมด้อยกับเด็ก สอนลูกไม่เป็น บางคนร่ำรวยแต่ครอบครัวยังไม่มีเวลาเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน เด็กจึงพยายามลบปมด้อยของตนเองโดยสร้างปมเด่นแสดงพฤติกรรมในทางที่ไม่สร้างสรรค์ เพื่อให้คนสนใจ (จะพบในกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมรุนแรง กลุ่มเสี่ยง)

พฤติกรรมของกลุ่มวัยรุ่นนทวเมืองที่แสดงออกต่อสาธารณะในขณะนี้คือ พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่น ออกอาวุธขวาดขว้างขว้าง ขับรถเสียงดัง ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ เช่น ตู้โทรศัพท์ ป้อมยาม ใช้อุปกรณ์ ดาบ มีดไล่ฟัน ทำร้ายผู้อื่น (โดยใช้มือถือไรซ์ และรถยนต์ ขณะนี้เริ่มหันมาใช้รถยนต์แทนเนื่องจากใช้มือถือไรซ์แล้วกลับถูกเชียวชนเสียเอง) รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นแก๊งค์ เป็นเครือข่ายกว้างขวาง ครอบพื้นที่ มีระบบการให้คะแนนกันเองภายในกลุ่มหากใครทำร้าย พยาบาลให้ 100 คะแนน ทำร้ายตำรวจได้ให้ 120 คะแนน คนธรรมดาให้ 80 คะแนน หรือได้นอนกับวัยรุ่นผู้หญิงทำให้เกิดปัญหาการท้อง การทำแท้ง เพศสัมพันธ์มากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ ได้มีข้อสรุปดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการระดับกิ่งเพื่อปฏิบัติงาน(ชุดที่ 1) ตั้งคณะกรรมการระดับตำบล /หมู่บ้าน จัดเวทีชาวบ้าน สร้างทีมที่มีหัวใจมุ่งมั่นแก้ปัญหา มีเครือข่ายทำงานครอบคลุมทุกฝ่ายเต็มพื้นที่ เพื่อช่วยตำรวจป้องกันปรามในหมู่บ้าน เฝ้าระวังหมู่บ้าน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง และสร้างความร่วมมือกับอำเภอเมือง
2. ค้นหากลุ่มในชุมชน ทั้งกลุ่มเสี่ยง กลุ่มรุนแรง กลุ่มปกติ และกลุ่มดีเด่น(ยอดเยี่ยม) จัดทำทะเบียนกลุ่มปัญหา จำแนกปัญหากลุ่ม องค์กรที่ทำงานด้านเด็ก และคืนข้อมูลสู่ครอบครัว
3. สร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลกับกลุ่มปกติ วางมาตรการดูแลเป็นพิเศษในกลุ่มเสี่ยงรุนแรงโดยครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม

4. สร้างกิจกรรมป้องกัน อบรมบ่มนิสัยโดยผู้นำทางศาสนา เพื่อป้องกันการแทรกค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง เริ่มดำเนินการที่กลุ่มเด็กก่อน การสร้างต้นแบบที่ดี (หนุนเสริมความเป็นเลิศ) มีทัศนคติที่ดีต่อเด็ก ให้คุณค่าสร้างโอกาสให้กับเด็กและเยาวชน ลดความรุนแรงทางกาย วาจา ลดความกดดันต่อเด็ก เพื่อไม่ให้มีให้มีพฤติกรรมได้ตอบแก้ที่เจ้าตัวปัญหา
5. ส่วนท้องถิ่น ในอนาคต ควรเน้นแผนเศรษฐกิจในครอบครัว และให้ส่วนราชการกลางต้องมาช่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบูรณาการแผนงาน /งบประมาณ

3.4.2 กระบวนการตำรวจบ้านในการแก้ไขปัญหาแก๊งค์เด็ก

สืบเนื่องจากมีเหตุการณ์แก๊งค์เด็กอาละวาด โดยในพื้นที่อำเภอเมืองและกิ่งอำเภอภูเพียง และมีการแพร่ขยายออกไปยังพื้นที่อื่นในจังหวัดน่าน แก๊งค์เด็กได้ทำความเสียหายต่อสาธารณะ และเป็นอันตรายกับประชาชนอยู่เสมอๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้บันทึกข้อมูลประวัติของเด็กที่เข้าแก๊งค์ ก็ปรากฏว่าเป็นเด็กในชุมชน ในเบื้องต้นจึงนำข้อมูลเปิดเผยต่อชุมชน ในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้ประชาชน ผู้นำชุมชนได้ยอมรับว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ซึ่งช่วงแรกๆ ประชาชนไม่เชื่อว่าจะเป็นบุตรหลานของตนเอง หลังจากได้รับทราบข้อมูลจึงเกิดการยอมรับ และให้ความร่วมมือในการที่จะหาทางออกร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หลังจากนั้นได้จัดประชุมหมู่บ้านจัดเวทีพูดคุย วางแผนหาทางออกร่วมกัน ในการจะสอดส่อง เฝ้าระวังร่วมกัน จึงเกิดรูปแบบที่เรียกว่าตำรวจบ้าน ในการป้องปรามเหตุร้ายจากแก๊งค์เด็ก และป้องกันเหตุร้ายอื่นๆ จุดเด่นที่สำคัญของตำรวจบ้านคือการร่วมมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจและชุมชน โดยชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการและการนำผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการกระทำความผิด เช่น อยู่ในแก๊งค์เด็กมาก่อน หรือเคยเป็นผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และอื่นๆ เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการเป็นตำรวจบ้าน เป็นลักษณะ “การกลับตัวกลับใจเป็นคนดี” จากนั้นก็ได้เริ่มปฏิบัติใช้ในงานประเพณีต่างๆ เช่น งานประเพณีแข่งเรือ ซึ่งมักจะมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาท ชกต่อย ทำร้ายกัน ถึงฆ่ากันตาย ในปีก่อนๆ เป็นประจำ แต่หลังจากที่ได้มีตำรวจบ้านเกิดขึ้น เหตุการณ์ทะเลาะวิวาท ทำร้ายกันก็ไม่ปรากฏเลยในปีนี้ หลังจากนั้นก็มีขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ และได้มีการติดตามประเมินผล

ปัจจุบันตำรวจบ้านมีจำนวนสมาชิกอยู่ประมาณ 735 คน กระจายอยู่ใน 59 หมู่บ้านใน 7 ตำบล หมู่บ้านละประมาณ 10-20 คน มีหน้าที่หลักในการแจ้งเบาะแสการก่ออาชญากรรม สอดส่องพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านของตนเองและพื้นที่ใกล้เคียง การประชาสัมพันธ์งานราชการ และช่วยเหลืองานชุมชน มีการจัดเวทีวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งสถานการณ์ปัญหาร่วมกันทุกๆ 3 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยหากมีเหตุการณ์ด่วนเกิดขึ้นก็จะประสานและพูดคุยหารือร่วมกัน ทั้งนี้จะมีตำรวจประจำหมู่บ้านเข้าไปกระตุณการทำงาน (ซึ่งตำรวจบ้านแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชา) ประจำหมู่บ้านหมู่บ้านละ 1 คน ปัจจุบันมีการกำหนดมาตรการสังคมและมีการนำไปใช้ทุกตำบล

“ ทั้งนี้ตำรวจมวลชนสัมพันธ์สามารถเป็นพี่เลี้ยงกับชุมชนได้ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ส่วน โดยเฉพาะโรงเรียน ทุกวันศุกร์จะมีการออกพบปะเด็กในโรงเรียน สุ่มตรวจปัสสาวะ ซึ่งทำให้ได้รับรู้เรื่องผู้สาว สุรา บุหรี่ ซึ่งขณะนี้เข้าสู่กลุ่มเด็กได้อย่างรวดเร็ว ได้ข้อมูลจากเด็ก มีการสุ่มตรวจตามห้องน้ำ แต่ไม่ได้เอาเด็กมาทำโทษ แต่จะเป็นการติดตามให้เขาได้เป็นคนดีเป็นการป้องปรามไปในตัว มีการใช้โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน โดยให้จับกลุ่ม 3 คนดูแลความประพฤติสิ่งดีๆ ในแต่ละวันว่าทำอะไรบ้าง ทำไม่ดีอะไร แล้วให้ทำบันทึกส่งครูฝ่ายปกครองทราบ ” ดาบตำรวจประสงค์ เชื้อนคำ สกอ.ภูเพียง

การทำงานของตำรวจบ้านร่วมกับตำรวจทำให้สถานการณ์แก๊งค์เด็กในปัจจุบันคลี่คลาย ลดความรุนแรงลง มีการสลายตัว ไม่มีพฤติกรรมรวมกลุ่ม แก๊งค์เด็กจะไม่ได้แสดงพฤติกรรมออกอาละวาดเหมือนในอดีต แต่ละเป็นลักษณะของการฝังตัวในหอพัก เป็นบางครั้งก็ออกมาในรูปแบบของการมั่วสุมยาบ้า หญิงชายมั่วสุมกันตามหอพัก โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ม.1-ม.3 เริ่มเที่ยวกลางคืน ขับรถเสียงดัง และมั่วสุมในสถานที่มืด ซึ่งตำรวจบ้านจะคอยสอดส่องดูแลควบคุมพฤติกรรมของหัวหน้าแก๊งค์ ทั้งนี้ตำรวจบ้านจะรู้ว่าใครทำอะไรที่ไหนลูกหลานใคร หากเด็กมั่วสุมรวมกลุ่มกันกินเหล้าประพฤติไม่ดี เด็กจะกลัว มีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ซึ่งผู้ปกครองก็จะมีการคุมเข้มทำให้เด็กไม่กล้าที่จะทำอะไรในเขตพื้นที่ภูเพียง

ผลของการจัดทำเวทีแต่ละพื้นที่และมีการกำหนดมาตรการเฝ้าระวังอย่างจริง โดยเฉพาะการจัดอาสาสมัครเป็นเวรยามตรวจตราในพื้นที่ของตนเอง รอยต่อระหว่างพื้นที่ และจุดที่มักจะเป็นจุดรวมแก๊งค์ อย่างต่อเนื่องของอาสาสมัครชุมชน รวมทั้งการกวาดขันอย่างเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้สถานการณ์ในปัจจุบันเริ่มคลี่คลายลง

3.5 การศึกษาพื้นที่ที่ดีในเขตเทศบาลเมืองน่าน

สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านที่เกิดขึ้นและปรากฏให้เห็นตามสื่อต่างๆ ทางทีวี หรือหนังสือพิมพ์ เป็นข่าวใหญ่ครึกโครมมีให้เห็นเป็นระยะๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการค้าประเวณีเด็กนักเรียน แก๊งค์แก๊งค์วัยรุ่นกับการโจรกรรมทรัพย์สินและจักรยานยนต์ตามหอพักและสถานที่สำคัญๆ พฤติกรรมความรุนแรงของกลุ่มวัยรุ่นน่านเมืองที่สร้างความหวาดผวให้กับผู้คนในสังคมน่านเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้หลายคนสงสัย มีคำถามชวนให้คิดตามว่าทำไมเมืองเล็กๆ เงียบสงบ อย่างน่าน จึงเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นได้

ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กและเยาวชนและกลุ่มเด็กเยาวชน ได้ร่วมกันศึกษาพื้นที่ส่วนหนึ่งของเทศบาลเพื่อดูว่าในพื้นที่หนึ่งๆ มีสถานที่อะไร อย่างไร ที่เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้อง ในแต่ละช่วงเวลา พื้นที่ไหนที่เปิดโอกาสสำหรับเด็กและเยาวชนในการเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกันเชิงสร้างสรรค์และเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งคงไม่สามารถตัดสินใจจากสิ่งที่เราเห็นได้ว่าพื้นที่ไหนดีหรือเสี่ยง หากจะให้พื้นที่เหล่านั้นเป็นตัวบ่งบอกหน้าที่ด้วยตัวของมันเอง และคนที่บอกได้ดีที่สุดก็คือเด็กและเยาวชนนั่นเอง

จึงเป็นที่มาของความสนใจในการศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน โดยได้ชักชวนเด็กและเยาวชนที่สนใจจากโรงเรียนในพื้นที่ศึกษาอำเภอเมือง จำนวน 16 คน เข้าร่วมเป็นทีมงาน โดยทีมเยาวชนคนอีกเมืองน่าน ทั้งหมด 16 คน จากสโมสรอินเตอร์แลต โรงเรียนสตรีศรีน่าน 8 คน และจากโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร จำนวน 8 คน เหตุผลสำคัญคือต้องการให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมศึกษาและกำหนดพื้นที่ดีหรือไม่ดีด้วยตัวเด็กเอง และมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ที่จะทำให้ง่ายในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาจึงได้สุ่มพื้นที่บางส่วนของเทศบาลเมืองน่านสำหรับการศึกษา ก่อนลงเก็บข้อมูลได้มีการนัดหมายเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในรายละเอียดโครงการ ประเด็นเนื้อหาสิ่งที่ต้องการรวมถึง เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลอย่างรวดเร็วประหยัดเวลา ประกอบด้วย แผนที่เดินดิน แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต

เมื่อทุกคนเข้าใจร่วมกันได้มอบหมายงานและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มศึกษาในพื้นที่ 4 โซน ที่ทางพี่เลี้ยงจัดเตรียมไว้ มีโจทย์ง่าย ๆ เพียงให้ศึกษาว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหนอย่างไร กับใคร เมื่อไหร่ เพื่อให้เห็นกิจกรรมและเหตุการณ์ในสถานที่นั้นๆ โดยใช้ช่วงเวลาเป็นตัวกำหนด ช่วงเวลาที่สะดวกสำหรับเด็กในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจะเป็นช่วงหลังเลิกเรียนและวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ มีการลงเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม เมื่อได้ข้อมูลมีการนัดหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกมาแลกเปลี่ยนร่วมกัน มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีที่ข้อมูลไม่ครบเพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการและมีความสมบูรณ์มากขึ้น จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้อบรมรวมกันและวาดสรุปสัญลักษณ์ของ

สถานที่ต่างๆ ในบริเวณพื้นที่ศึกษาลงในแผ่นกระดาษชาร์ตแข็งแผ่นใหญ่ลงรายละเอียดข้อมูล ตกแต่งลวดลายสีสันตามจินตนาการของตนเอง ใช้เวลาการศึกษาตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม 2547 รวม 3 เดือน

จากการศึกษาพื้นที่ดังกล่าวพบว่า มีหลายสถานที่ ที่เป็นศูนย์รวมความสนใจและพบปะของเด็กและเยาวชน และคนทั่วไป ดังนี้

บ่อนไก่ ในบริเวณพื้นที่ศึกษามีมากถึง 7 แห่ง ทั้งขนาดเล็ก และใหญ่ มีคนเข้าออกตลอดเวลา โดยเฉพาะเสาร์ อาทิตย์ที่มีคนหนาแน่นมากกว่าปกติ ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ เพื่อนำไปมาหาหนหรือเข้าร่วมชมการชนไก่ ซึ่งก็มักจะมีเรื่องของการพนันเข้ามาเกี่ยวข้อง บางกลุ่มนั่งพูดคุยดื่มสุราเป็นประจำ เป็นภาพที่เห็นจนชินตาของผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้น

ร้านค้า ร้านอาหาร ทั้งเล็กและใหญ่โดยเฉพาะตรอกซอกซอย จะเป็นศูนย์รวมของเด็กและเยาวชนได้ดี ในช่วงพักเที่ยงและเย็นหลังเลิกเรียน บางร้านมีการจำหน่ายสุรา บุหรี่ ให้กับเด็กนักเรียน เป็นที่มั่วสุมยาเสพติดของกลุ่มวัยรุ่น จะเป็นที่ยู้งักกันเองในกลุ่มของเด็กและเยาวชน ซึ่งไม่เปิดเผยให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

ร้านหนังสือการ์ตูน ยังเป็นร้านที่คงความนิยมในหมู่เด็กและเยาวชน ทั้งหญิง และชาย ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการช่วงบ่ายและเย็นหลังเลิกเรียน โดยจะเข้าไปอ่านในโรงเรียนในเวลาเรียน ชั่วโมงว่าง พักเที่ยง และที่บ้าน การ์ตูนที่เขามีหลายรูปแบบตามความชอบ การ์ตูนโป๊ การต่อสู้ รักใส ๆ กำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนี้

สถานเรียนพิเศษ สำหรับเด็กและเยาวชนมีมากถึง 15 จุด กระจายไปทั่วบริเวณใกล้เคียงสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นบ้านของอาจารย์ในโรงเรียนที่ทำการเปิดสอน มีตั้งแต่ระดับชั้น ม.ต้น และม.ปลาย มีแบ่งช่วงเวลาการสอนที่ชัดเจน จะเปิดสอนในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนถึงสองทุ่ม ในกรณีวันจันทร์ถึงศุกร์ หากเป็นเสาร์ อาทิตย์ จะมีการแบ่งการสอนออกเป็นช่วงเวลาคือ ช่วงเช้าสอนชั้น ม.ต้น ตอนบ่ายสอนชั้น ม.ปลาย ค่าเรียนพิเศษคิดเป็นเทอมละ 1,000 บาทต่อคน

เมื่อสอบถามเด็กที่มาเรียนพิเศษพบข้อมูลที่น่าสนใจว่าเด็กบางส่วนที่มาไม่ได้มาด้วยความสมัครใจ โดนพ่อแม่บังคับ บังคับให้เพื่อนเรียนก็มาเรียนด้วย บ้างก็กลัวว่าจะเรียนไม่ทันเพื่อน เวลาเรียนจึงไม่ค่อยสนใจมากเท่าไรนัก บางคนมาเพื่อวัตถุประสงค์อื่นแอบแฝง เช่น มาเพื่อพบเพื่อน หรือ แฟน พากันไปเที่ยวตามสถานที่อื่นๆ เช่น โรงหนัง ห้างสรรพสินค้า เด็กบางคนรู้สึกกดดันที่ต้องเรียนพิเศษ อยากมีเวลาในการพักผ่อนและทำกิจกรรมที่ตนเองชอบเหมือนกับเด็กคนอื่นๆ ไม่อยากให้ระบบการเรียนการศึกษากลายเป็นลักษณะของการแข่งขัน จึงดิ้นรน ทำให้คนไม่เก่งรู้สึกกดดัน ครูเอาใจเด็กเก่ง มีการแบ่งแยกกลุ่มเด็กในชั้นเรียน

หอพักนักเรียนนักศึกษา ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น มีให้เห็นทั่วไป มักเป็นแหล่งรวมวัยรุ่น บางแห่งเป็นที่มั่วสุม สิ่งเสพติดของมึนเมา ส่งเสียงดังรบกวนคนในละแวกใกล้เคียง มีการชกต่อยกันเป็นประจำ เป็นสถานที่เปิดที่มีผู้คนพลุกพล่านเข้าออกตลอดเวลา เป็นหอพักของนักเรียน และนัก

ศึกษาระดับปวช. ปวส. เป็นลักษณะของบ้านเช่า หอพักหญิง หอพักชาย และหอพักรวม นิยมอยู่กันเป็นคู่ๆ และกลุ่มใหญ่ หอพักบางแห่งเจ้าของขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่มีมาตรการควบคุมอย่างจริงจัง

สวนสาธารณะริมน้ำ ทำหน้าที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ตอนเช้าๆ เป็นที่ออกกำลังกายของกลุ่มคนที่รักสุขภาพ มักเห็นผู้สูงอายุ วัยกลางคน มาวิ่งออกกำลังกายเป็นประจำ ตอนสายบ่ายแก่ๆ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนทั่วไปที่พากันแวะเวียนมานั่งเล่น เป็นที่เล่นของเด็กเล็กๆ ที่ติดสอยห้อยตามพ่อแม่ญาติพี่น้องมาพักผ่อน บางบริเวณเป็นที่จอดรถรับส่งเด็กและเยาวชนโรงเรียนใกล้เคียง บ่อยครั้งที่เห็นภาพเด็กในคาบนักเรียนนักศึกษา นั่งล้อมวงดื่มเหล้ากันเป็นประจำ

หนึ่งในทีมวิจัยเด็กได้เล่าเรื่องสถานที่ให้ฟังว่า “ตอนเย็นถึงค่ำประมาณ 5 โมง – 2 ทุ่ม เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เดินแอโรบิกของคนทุกเพศวัย สนามเบตองบริเวณใกล้เคียง เป็นสถานที่นิยมสำหรับเด็กและเยาวชนในการออกกำลังกายและนัดหมายของวัยรุ่นหนุ่มสาวในการพูดคุยตามประสาเพื่อนและคนรัก มีให้เห็นจนชินตา บริเวณนี้ยังเป็นลานเด็กบอร์ด กีฬายอดฮิตของเด็กคนมีตังค์ เวลาว่างคือนั่งปรับสภาพกลายเป็นสถานที่ตั้งของบรรดาร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มของมีเนมาให้กับคนทั่วไปรวมถึงเด็กวัยรุ่น บริเวณที่ลับตาคนมักเห็นวัยรุ่นอยู่กันเป็นกลุ่ม และเป็นคู่ๆ บางทีแถมท้ายด้วยการแสดงฉากเลิฟซีนให้เห็นกันจะๆ ตา มีกลุ่มวัยรุ่นมั่วสุมนั่งกินเหล้าเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งถือเป็นสถานที่นิยมของวัยรุ่นในการนั่งล้อมวงดื่มเหล้ารองมาจากหอพัก”

ร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต ที่ผุดขึ้น เป็นจำนวนมากในช่วงสองสามปีที่ผ่าน มา และเป็นที่นิยมสำหรับเด็กและเยาวชนอยู่ในขณะนี้ ตามที่ทีมงานได้ศึกษา โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ตัวเด็กที่เข้ามาใช้บริการ และเจ้าของร้านได้ข้อมูลว่า จำนวนร้านเกมส์และอินเทอร์เน็ต ในเขตเทศบาลเมืองน่า มีมากถึง 15 ร้าน เกมส์ที่เด็กนิยมเล่นมีหลายรูปแบบ เช่น เกมส์ออนไลน์หรือ เกมส์คอมพิวเตอร์ , เกมส์ PLAY STATION , เกมส์จากตู้เกมส์

ราคาที่เล่นคิดเป็นชั่วโมงละ 10-15 บาททั้งเกมส์ออนไลน์และเกมส์ PLAY กลุ่มเป้าหมายที่มาใช้บริการมีหลายช่วงอายุและระดับชั้น (ทั้งประถม มัธยม ปวช. ปวส. และอุดมศึกษา) ทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุระหว่าง 10 – 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

ช่วงเวลาที่นิยมมาใช้บริการมีทั้งตอนเช้าก่อนเข้าเรียนเวลาประมาณ 6 - 7 โมงเช้า หากร้านยังไม่เปิดให้บริการเด็กๆ ก็จะเรียกให้เจ้าของร้านเปิดก่อนกำหนด และช่วงหลังเลิกเรียนในวันจันทร์ถึงศุกร์ หากเป็นเสาร์อาทิตย์ ก็จะเป็นเวลา 08.00 -16.00 น.

โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเล่นคนละ 2 - 3 ชั่วโมงในวันธรรมดาคือจันทร์ถึงศุกร์ แต่หากเป็นเสาร์ อาทิตย์ แล้วก็จะใช้เวลาในการเล่นโดยเฉลี่ยคนละ 8 - 10 ชั่วโมง ส่วนความถี่ในการเล่นโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 8 ครั้งต่อคน

เงินที่นำมาเล่นเกมสได้มาจากเงินค่าขนม ขอพ่อแม่ เก็บส่วนตัว ทำงานพิเศษซึ่งมีน้อยมาก และค่าพนักจากการเล่นเกมส โดยมีการสะสมคะแนนจากแต้มที่เล่น หากใครไม่ยอมเสียเวลาในการเล่นเริ่มต้นเล่นเกมสใหม่จะใช้วิธีการซื้อขายคะแนนในเกมส โดยจ่ายเป็นเงินสด ตั้งแต่ราคา 300 บาทมากที่สุดถึง 3,000บาท เหตุผลในการเล่นส่วนใหญ่บอกว่าต้องการมาพบเพื่อน หาเพื่อนใหม่ ความสนุกสนาน บางส่วนบอกว่าเป็นการฝึกสมองและสมาธิ

ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับร้าน มีทั้งร้านขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการมา 2- 3 ปี แล้ว จำนวนเครื่องที่อยู่ในร้านประมาณ 6-20 เครื่อง ให้บริการทั้งเกมสออนไลน์และเกมส PLAY จำนวนผู้เล่นต่อชั่วโมงมีดังนี้ หากเป็นเกมสออนไลน์ จะมีผู้เล่นใน 1 ชั่วโมงจำนวน 16 คน เกมส PLAY จำนวน 20 คน ต่อ 1 ชั่วโมง

หากเป็นเสาร์ อาทิตย์ใน 1 ชั่วโมงจะมีคนมาใช้บริการจำนวน 30 – 40 คน ราคาที่ให้บริการ 10 - 15 บาท โดยเปิดให้บริการตั้งแต่ เวลา 08.00 น. - 22.00 น. บางร้านเปิดตั้งแต่เช้าเพื่อให้เด็กแวมาเล่นก่อนเข้าโรงเรียน บางร้านมีการเปิดแบบหลบใน คือหน้าร้านปิดแต่ข้างในยังเปิดให้คนมาเล่นจนดึกดื่น ความมุ่งหวังของร้านอยากให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ สนุกสนาน ไม่เครียด และผ่อนคลาย

ข้อมูลเพิ่มเติมจากการศึกษาพบว่าเด็กส่วนใหญ่ที่ชอบเล่นเกมสจะหมกหมุ่นกับคอมพิวเตอร์จนไม่สนใจเรื่องการเรียนรู้ อาหารการกิน การออกกำลังกาย มักพากันหนีเรียนไปเที่ยวเล่นเกมสอยู่บ่อยๆ ไม่แยกแยะว่าเวลาไหนควรเรียนหรือเล่น

ในกรณีการศึกษาข้อมูลการใช้บริการอินเทอร์เน็ตของกลุ่มเด็กเยาวชนพบว่าผู้ที่มาใช้บริการส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 , มัธยมศึกษา 1-6, ปวช.-ปวส. และอุดมศึกษา ตลอดจนวัยผู้ใหญ่ โดยใช้เพื่อหาข้อมูล ส่งอีเมลล์ Chat พูดคุยหาเพื่อน ดูเวปโป๊บ้าง ปัจจุบันเริ่มมีให้เห็นเพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ใช้หาเพื่อหาข้อมูล และติดต่ออีเมลล์ วัยรุ่นไม่ค่อยใช้เพื่อติดต่องาน แต่จะนิยมใช้เพื่อเล่น Chat พูดคุยกับเพื่อน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงได้แฟนและเสียผู้เสียคนเพราะการเล่น Chat หรือไม่เด็กบางคนเก่งภาษาอังกฤษจากการเล่น Chat ไปเลย คนที่ชอบเล่นอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จะมีความรู้รอบตัวมาก รอบรู้ มีข้อมูลเยอะ ส่วนค่าบริการอินเทอร์เน็ตชั่วโมงละ 10-15 บาท เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 08.00 - 21.00 น. โดยเฉลี่ยใช้เวลาในการเล่นคนละ 2-3 ชั่วโมง ในวันธรรมดา หากเป็นเสาร์อาทิตย์ใช้เวลามากถึง 8-10 ชั่วโมง

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เด็กในโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดน่านสะท้อนให้เห็นว่าในโรงเรียนไม่ค่อยสนับสนุนด้านอินเทอร์เน็ตให้กับเด็กมากเท่าใดนักในเรื่องอุปกรณ์ การฝึกอบรมความรู้เรื่องอินเทอร์เน็ตโดยส่วนใหญ่เด็กไปเรียนจากข้างนอกแล้วนำมาสอนบอกต่อให้กับเพื่อนในโรงเรียน สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ในโรงเรียนเก่ามาก ใช้งานไม่ค่อยได้ ไม่ทันสมัย ซ้ำ ส่วนเครื่องคอมพิวเตอร์ใหม่ๆที่ใช้งานได้ เป็นที่เล่นเกมสำหรับเด็ก โดยส่วนใหญ่เด็กจะมีการค้นคว้าข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ทางอินเทอร์เน็ต เพราะง่ายสะดวก ข้อมูลทันสมัย ได้ความรู้มากกว่าห้องสมุด เพราะบางที่ห้องสมุดมีแต่หนังสือเก่าๆ ไม่ทันสมัย หนังสือดี ราคาแพง ครุมักเก็บไว้ในตู้ เด็กไม่กล้ายืม บางคนก็เลือกที่จะใช้อินเทอร์เน็ตและห้องสมุดควบคู่กันไป

ผู้ปกครองบางรายยอมลงทุนซื้อคอมพิวเตอร์ให้ลูกเล่นที่บ้าน เพราะกลัวลูกออกจากบ้านไปคบเพื่อน และมั่วสุมในทางที่ไม่ดี โดยไม่สนใจว่าลูกจะใช้คอมพิวเตอร์เพื่ออะไร (ส่วนใหญ่เล่นเกม/อินเทอร์เน็ต, Chat หาเพื่อนคุยทางอินเทอร์เน็ต)

นี่เป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งที่ได้จากการศึกษา ยังมีสถานที่อีกมากที่เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้อง จากการศึกษายังทำให้เห็นสภาพความหลากหลายของชุมชน กลุ่มคน กลุ่มองค์กรต่างๆที่มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกซึ่งทำให้เราเห็นถึงความกิจกรรมและพฤติกรรมในสถานที่นั้นๆ เช่น สถานีวิทย์ ที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบอกเล่าเรื่องราวกิจกรรมของตนเอง และความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ชมรมคนตาบอด ชมรมผู้สูงอายุ ร้านอาหาร ที่เป็นที่หารายได้พิเศษในการจุนเจือครอบครัวและเป็นค่าศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น ซึ่งคนที่กำหนดหรือบอกเราได้ดีว่าพื้นที่ไหนเป็นพื้นที่ที่ดี หรือพื้นที่ที่มีอัตราเสี่ยงสำหรับพวกเขา ก็คงไม่พ้นเด็กและเยาวชนนั่นเอง

จากการศึกษาพื้นที่ที่ดีในเขตเทศบาลของเด็กและเยาวชนพบว่า ในพื้นที่หนึ่งๆ มีบทบาทหน้าที่ในตัวของมันเองต่างกัน และในช่วงเวลาที่ต่างกันก็เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของมันไปด้วย ทำให้บางพื้นที่ที่เรามองว่าเป็นพื้นที่ที่ดี แต่บางเวลาสถานที่นั้นกลับเป็นที่เสี่ยงหรือพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก อย่างเช่น สวนสาธารณะริมน้ำ ในช่วงกลางวันเป็นพื้นที่สำหรับครอบครัว เด็ก เยาวชนได้เข้าไปทำกิจกรรม นันทนาการ และออกกำลังกาย เป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม เรียนรู้ และพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์กันในครอบครัวเป็นอย่างดี แต่พบค่าลงหรือกลางคืนสถานที่นี้กลับกลายเป็นที่หลบมุมของวัยรุ่นที่มาจู้จี้กัน มาดื่มสุรา มั่วสุมกัน พื้นที่นี้จึงกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงไปโดยปริยาย

ฉะนั้นการมองว่าพื้นที่หนึ่งๆ เป็นพื้นที่ที่ดีหรือพื้นที่เสี่ยงนั้นก็ต้องมองหลายมิติหลายเวลาด้วยส่วนในด้านสัดส่วนพื้นที่ที่ดีกับพื้นที่เสี่ยงนั้น พบว่ามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ประเด็นที่น่าคิดคือว่าเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะเข้าไปพื้นที่ที่เสี่ยงมากกว่าพื้นที่ที่ดี เนื่องจากมีสิ่งจูงใจในชั่วขณะ

มากกว่า การสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างเร่งด่วน รวมทั้งการสร้างพื้นที่ที่ดีให้มากและควบคุมพื้นที่เสี่ยงให้น้อยลงโดยเฉพาะในย่านสถานศึกษา

3.6 เวทีเด็กเก่ง ดี มีสุข

ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน 1 ได้จัดเวทีเด็กเก่งดีมีสุขเพื่อให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมทั้งได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขจากมุมมองของเด็กเอง และสะท้อนให้ผู้ใหญ่ได้รับความคิดของเด็ก โดยมีเด็กจากโรงเรียนต่างๆ สมัครใจเข้าร่วมเวทีจำนวน 150 คน ซึ่งผลการจัดเวทีพบว่าปัญหาที่สำคัญในกลุ่มเด็กและเยาวชนมีดังนี้

ปัญหาที่ 1 พฤติกรรมทางเพศและรักในวัยเรียน

สาเหตุ มาจากค่านิยมตามแฟชั่น อิทธิพลจากสื่อ การเรียกร้องความสนใจจากเพศตรงข้าม อยากรู้ อยากลอง ขาดความอบอุ่น

แนวทางในการแก้ไข ควรมีการควบคุมอารมณ์ ไม่ลุ่มหลงมากเกินไป มีสติ มีการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ผู้ปกครองควรดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด อบรมปลูกฝังให้มีความรักความอบอุ่น หลีกเลี่ยงสื่อที่ไม่เหมาะสม

ตัวช่วย ได้แก่เพื่อน ครอบครัว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและกลุ่มสื่อ

ปัญหาที่ 2 การมั่วสุมอบายมุขสิ่งเสพติด

สาเหตุ มาจากขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว อยากรู้ อยากลอง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หนีปัญหา เครียดกดดันในหลายเรื่องครอบครัว การเรียน แพน สิ่งแวดล้อมรอบตัวไม่ดี

แนวทางแก้ไข รู้จักปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หากิจกรรมที่มีประโยชน์ทำ หน่วยงานภาครัฐมีการณรงค์ให้ความรู้โทษยาเสพติด สร้างกำลังให้กับตนเอง เลือคบเพื่อนที่ดี ปรึกษาพ่อแม่ครูอาจารย์

ตัวช่วย อันดับแรก คือตัวเอง เราไม่ช่วยตนเองก่อนแล้ว เราไม่รู้ที่เราผิดตรงไหน อย่างไร แล้วเราจะแก้ไขปัญหานี้ตรงไหน และอีกครัวครอบครัว พ่อ-แม่ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ และคนในสังคม คอยเป็นตัวช่วยให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป

ปัญหาที่ 3 ความรัก-ความเข้าใจในครอบครัว เป็นสิ่งที่เราทราบกันดีครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด หากเกิดปัญหาในครอบครัวแล้วจะเกิดปัญหาตามมา อาทิเช่น เมื่อพ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ทะเลาะกัน ทำให้เยาวชนไม่อยากจะเข้าไปปรึกษาเรื่องต่างๆ กับพ่อแม่ จึงหันไปปรึกษากับเพื่อนแทน หากเยาวชนคบกับเพื่อนที่ดีจะไม่มีปัญหาอะไร หากเยาวชนคบเพื่อนที่ไม่ดี เพื่อที่ไม่ดีนั้นจะเป็นผู้ที่พาเยาวชนไปในทางหลงผิด ซึ่งเป็นปัญหาสังคมต่อไป และ

สาเหตุของปัญหานี้ คือ ความคิดเห็นของคนในครอบครัวไม่ตรงกัน การไม่มีเวลาให้กัน การไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ปกครองของเยาวชนเอง

แนวทางการแก้ไขปัญห คือ ทุกคนภายในครอบครัวต้องหันหน้าเข้ามาหากัน พุดกันให้มากขึ้น เปิดรับฟังปัญหาต่าง ๆ ให้ความรัก ความเข้าใจภายในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า “ความรักความเข้าใจ เป็นรั้วป้องกันภัยสาหัสพิศ”

นอกจากนี้ปัญหาทั้ง 3 ยังมีปัญหาอื่นอีก เช่น ปัญหาการการแต่งกาย, ปัญหาด้านการศึกษา, ปัญหาความประพฤติกรรมมารยาท, ปัญหาแก๊งค์ป่วนกวนเมือง, ปัญหาความไม่สนใจเหตุการณ์ปัญหาบ้านเมือง

ซึ่งเป็นปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา มักจะเริ่มมาจากครอบครัวก่อน โดยที่ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด หากภายในครอบครัวเกิดปัญหาแล้วก็จะส่งผลตาม เช่น พ่อ-แม่ทะเลาะกัน หย่าร้างกัน ผู้ปกครองไม่เข้าใจในตัวของเขาจนจนเป็นเหตุให้เขาเขินคิดว่าคนในครอบครัวไม่เข้าใจ จึงไม่ค่อยอยากจะเล่าหรือปรึกษาเรื่องใดๆ เมื่อเกิดปัญหากับตัวเขาเขิน เขาเขินจึงหันไปปรึกษาบุคคลอื่นๆ ซึ่งบุคคล นั้นก็คือ เพื่อน หากเขาเขินคบเพื่อนที่ดีก็อาจจะพากันไปแต่สิ่งที่ดีๆ เขาเขินคบเพื่อนที่ไม่ดี อาจจะพบไปหลงผิด และก่อให้เกิดปัญหาตามมาอาทิ เช่น สิ่งเสพติด เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวแล้ว ยังส่งผลปัญหาต่อสังคม เมื่อเขาเขินมั่วสุมสิ่งเสพติดไม่มีเงินซื้อสิ่งเสพติด จึงทำให้เขาเขินได้ค้นคว้าหากเงินมาโดยการลักขโมย ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาอาชญากรรมตามมา เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้มากขึ้นก็จะส่งผลต่อสังคม ประเทศชาติ

จากการจัดเวทีเด็กเก่งคีมีสุขจะเห็นได้ว่าประเด็นที่เด็กมองว่าเป็นปัญหาในเด็กและเยาวชนก็ไม่ต่างจากที่ผู้ใหญ่มองมากนัก เพียงแต่เด็กจะให้รายละเอียดของพฤติกรรม สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากกว่าลึกซึ้งกว่า เนื่องจากเด็กเป็นคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าไม่ได้เกิดจากตัวเด็กเอง หากแต่เป็นเพราะสภาพสังคมแวดล้อมสื่อ และผู้ใหญ่ที่สร้างพฤติกรรมให้เด็กได้เลียนแบบการโทษที่ตัวเด็กอย่างเดี๋ยวกไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องมองเชิงระบบทั้งสังคม ทั้งตัวผู้ใหญ่และตัวเด็กด้วยกัน

4. ข้อมูล กลุ่มองค์กร / หน่วยงาน ด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

จากการสำรวจกลุ่มองค์กรเด็กในจังหวัดน่าน โดยได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กับกลุ่มองค์กร หน่วยงานเครือข่ายชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่มีอยู่ในทำเนียบและเป็นเครือข่ายในการทำงานของประชาคมด้านเด็กและมูลนิธิศุภนิมิตเมืองน่านประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น , องค์กรเอกชน , องค์กรศาสนา (ร.ร พระปริยัติธรรมและวัด) จำนวน 64 ชุด ได้รับการตอบกลับจำนวน 38 องค์กร / หน่วยงาน แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มองค์กรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ส่วนที่ 3 รายละเอียดการจัดเก็บข้อมูลในกลุ่มองค์กร จากการศึกษาพบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปกลุ่มองค์กร

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่ากลุ่มองค์กรที่ตอบคำถามมีทั้งองค์กรที่ทำงานโดยตรงกับเด็ก บางกลุ่มองค์กรทำงานเกี่ยวข้องในหลายประเด็น บางกลุ่มองค์กรไม่ทำงานด้านเด็กโดยตรงแต่มีการเชื่อมโยงถึงเด็ก บางกลุ่มองค์กรไม่เกี่ยวข้องกับเด็กเลย ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานทำงานเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหลายประเด็น ประเด็นที่พบมาก คือ ประเด็นด้านเด็กและเยาวชน การศึกษาของเด็กและสามเณร , ยาเสพติด , ผู้สูงอายุ , ผู้พิการทางร่างกาย ปัญญา สิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นเป็นประเด็นเอดส์ , สตรี , แรงงาน , ชนกลุ่มน้อย, สุขภาพ , วัฒนธรรม, การสงเคราะห์เลี้ยงดูเด็ก, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด , ผู้ด้อยโอกาส , การส่งเสริมอาชีพ, บำรุงกิจกรรมเพื่อการกุศล สาธารณประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กร หน่วยงานมีหัวหน้า ผู้ประสานงานและที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

2. วัตถุประสงค์หลักของกลุ่มองค์กร

โดยส่วนใหญ่แต่ละองค์กรจะมีวัตถุประสงค์ตามเนื้อหา หรือประเด็นที่ตนเองเกี่ยวข้อง และมีวัตถุประสงค์ในการทำงานหลายข้อ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเพื่อ (เรียงลำดับ1-3)

- (1) เพื่อให้การสนับสนุนด้านการเรียน ทุนการศึกษา การจัดการศึกษา แก่สามเณรและเด็กนักเรียนยากจน
- (2) เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำและส่งเสริมกิจกรรม ความเข้มแข็งของกลุ่มเด็ก และเยาวชน
- (3) พัฒนาสังคมและคุณภาพความมั่นคงของสถาบันครอบครัวชุมชน

3. จำนวนบุคลากรในหน่วยงาน

พบว่าส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากร 6 - 10 คนขึ้นไป รองลงมามีตั้งแต่ 1-5 คน , 11- 15 คน , 15 คนขึ้นไป ตามลำดับ

4.แผนงานหลักของกลุ่มองค์กร

ส่วนใหญ่พบว่ากลุ่มองค์กร หน่วยงานมีแผนงานด้านเด็ก และเยาวชนที่หลากหลาย ดังนี้ แผนงานการส่งเสริมพัฒนาเด็ก แผนงานด้านการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานและทุนการศึกษา ,การพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ,ส่งเสริมความเป็นผู้นำ และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันของเด็ก , การช่วยเหลือคุ้มครอง พี่นุผู้บกพร่องเด็กด้อยโอกาส

5.ด้านการสนับสนุนกิจกรรมเด็กและเยาวชนของกลุ่มองค์กร

พบว่ากลุ่มองค์กรส่วนใหญ่มีการสนับสนุนกิจกรรมและส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนมากที่สุด รองลงมาคือการทำทุนการศึกษา ,การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม โครงการ ,การสนับสนุนบุคลากร วิชาการ ,การสนับสนุนอุปกรณ์ สิ่งของ ,การสนับสนุนให้กลุ่มองค์กรอื่นเพื่อทำกิจกรรมด้านเด็กและเยาวชน,การให้การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนหรือครอบครัวตามลำดับ นอกจากนั้นก็จะเป็กิจกรรมให้การศึกษา การฝึกฝนอาชีพ การพัฒนาฝีมือแรงงาน

6.ลักษณะกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหา ขององค์กรด้านเด็กและเยาวชน

พบว่ามีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายกับกลุ่มเป้าหมาย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในลักษณะการอบรมเสริมความรู้และทักษะด้านต่างๆรองลงมาได้แก่การจัดประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ,การจัดค่าย ,การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ,การจัดทำบรรณนิทรรศการในพื้นที่ ,การจัดเวทีเสวนา เวทีประชาคม ตามลำดับ

นอกจากนั้นก็จะเป็นการจัดประชุมระดับจังหวัด,ออกเยี่ยมดูแลให้บริการคนพิการตามบ้านทุกอำเภอ,จัดการศึกษา และสนับสนุนสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ เงินช่วยเหลือให้กับศูนย์ส่งเสริมพัฒนาเด็ก ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส

7.รูปแบบระบบการจัดเก็บข้อมูล

พบว่าโดยส่วนใหญ่กลุ่มองค์กรหน่วยงานมีการจัดเก็บระบบข้อมูลในรูปแบบของรายงานประจำปี มากที่สุด รองลงมาได้แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์และรายงานประจำเดือน ,ฐานข้อมูลมือสอง ,เอกสารการสำรวจ /รายงานการวิจัย ,เอกสารสรุปบทเรียน/สรุปผลงานและเพิ่มข้อมูล

8.จุดแข็งขององค์กร

- 1) มีกลุ่มเยาวชนรวมตัวเป็นเครือข่ายที่เหนียวแน่นต่อเนื่อง กล้าแสดงออก มีศักยภาพการทำงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 2) ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจและให้โอกาสเด็ก
- 3) มีเครือข่ายการทำงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่ประสานกันได้ในระดับปฏิบัติ
- 4) มีกองทุนสำหรับกิจกรรมเด็กและเยาวชน
- 5) มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสำหรับเด็กและเยาวชน / มีแผนงานพร้อมที่จะปฏิบัติงานเด็กเยาวชนร่วมกับหน่วยงานอื่นเป็นอย่างดี
- 6) มีผลงานที่เป็นที่ปรากฏต่อสาธารณะผ่านสื่อ เอกสาร หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
- 7) เป็นสถานที่ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียนขั้นพื้นฐาน

จุดอ่อนในการทำงาน

- 1) งบประมาณไม่เพียงพอ ได้รับการสนับสนุนน้อย ไม่กระจายไปทุกอำเภอ มีการกระจุกตัว
- 2) ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านและขาดเจ้าหน้าที่ดูแลงานด้านเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ
- 3) ฐานข้อมูลด้านเด็กและเยาวชนยังไม่เป็นปัจจุบัน
- 4) ขาดการทำงานเชิงบูรณาการ
- 5) ขาดความร่วมมือที่ดีจากผู้ปกครอง
- 6) กิจกรรมเด็กไม่ต่อเนื่อง

สรุปบทเรียนการขับเคลื่อนประชาคม ด้านเด็ก

เด็กและเยาวชนคือพลังทางสังคม ปัญหาเด็กในน่านอาจจะมีไม่มากนัก แต่ปัญหาที่มีแนวโน้มว่าจะขยายตัวมากขึ้นเช่น ปัญหาเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ผลกระทบจากเอดส์ ยาเสพติด

ติด (สุรา บุหรี่) ความรุนแรงในเด็ก ติดเกมส์ หากไม่มีการป้องกันที่ดีอาจจะเป็นปัญหาในอนาคตได้

ประเด็นสำคัญที่คนทำงานด้านเด็กและสังคมควรจับเคลือนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาในเด็กและเยาวชน ได้แก่

ระบบข้อมูล เนื่องจากข้อมูลด้านเด็กที่มีอยู่ปัจจุบันกระจุกกระจายไปตามหน่วยงานองค์กรต่างๆ การจัดการฐานข้อมูลรวม การใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันยังมีน้อย รวมทั้งการกำหนดนิยามความหมายของข้อมูลและตัวแปรที่จัดเก็บยังแตกต่างกันไป

การทำงานในเชิงพหุภาคี เพราะงานด้านเด็กเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน หลายองค์กร ดังนั้นการเคลื่อนงานด้านเด็กให้มีพลังควรที่จะมุ่งเน้นการทำงานในเชิงพหุภาคีให้มากขึ้น โดยเฉพาะการเสริมสร้างกลไกประชาคมด้านเด็กให้สามารถทำงานควบคู่ไปกับกลไกที่เป็นทางการตามปกติ เพื่อให้สามารถหนุนเสริมและช่วยเหลือกันได้

การเสริมสร้างพลังให้กับเด็ก เช่น การเสริมสร้างทักษะชีวิต ให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง รับมือกับโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเราได้สอนหนังสือมาก แต่สอนเรื่องชีวิตยังมีน้อย เราควรให้ความสนใจเรื่องการเรียนรู้หลังเรียนให้มากขึ้น อาจสอนเรื่องที่เป็นความสนใจของเยาวชน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่เขาได้ทำ นอกจากนี้การทำวิจัยหรือโครงการพัฒนาที่让孩子เป็นคนศึกษาเรียนรู้ หรือลงมือทำด้วยตนเอง โดยมีผู้ใหญ่ให้คำแนะนำ

การสร้างพื้นที่ที่ดีสำหรับเด็ก เนื่องจากพื้นที่ที่ดีสำหรับเด็กเริ่มน้อยลงไปทุกที แต่พื้นที่เสี่ยงกลับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการมองว่าพื้นที่หนึ่งๆ เป็นพื้นที่ที่ดีหรือพื้นที่เสี่ยงนั้นก็ต้องมองหลายมิติ หลายเวลาด้วยส่วนในด้านสัดส่วนพื้นที่ที่ดีกับพื้นที่เสี่ยงนั้น พบว่ามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ประเด็นที่น่าคิดคือว่าเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะเข้าไปพื้นที่ที่เสี่ยงมากกว่าพื้นที่ที่ดี เนื่องจากมีสิ่งจูงใจยั่วยวนมากกว่า การสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างเร่งด่วน รวมทั้งการสร้างพื้นที่ที่ดีให้มากและควบคุมพื้นที่เสี่ยงให้น้อยลงโดยเฉพาะในย่านสถานศึกษา

การสร้างครอบครัวเข้มแข็ง การสร้างฐานชีวิตที่ดีควรเริ่มที่ครอบครัว การทำงานกับเด็กอาจไม่ยากนัก เพราะเด็กมีพลัง มีหัวใจที่จะเรียนรู้อยู่แล้ว แต่การทำงานกับครอบครัวเป็นเรื่องที่ยาก เพราะครอบครัวมักจะให้ความสำคัญกับเรื่องอาชีพ รายได้ และผลการเรียนของลูก มากกว่าที่จะเรียนรู้เรื่องครอบครัว เรียนรู้เรื่องเด็ก ดังนั้นเราจึงควรให้ความสำคัญกับครอบครัวให้มากขึ้น

นโยบายสังคม เนื่องจากรัฐบาลที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญนโยบายทางด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก ดังนั้นสังคมควรที่จะร่วมกันเสนอและผลักดันนโยบายทางสังคมให้รัฐบาล ทั้งรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น (อบจ. เทศบาล อบต.) ให้มากขึ้น

ในอนาคตควรให้ความสนใจเรื่องบทบาทของครอบครัว สื่อ พื้นที่ที่ดีสำหรับเด็กให้มากขึ้น เพราะว่าครอบครัวจะเป็นฐานสำคัญที่จะช่วยพิทักษ์คุ้มครองเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ในขณะที่สื่อมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบของเด็กค่อนข้างมาก ในขณะที่พื้นที่ที่ดีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กนับวันจะน้อยลงทุกที ทำอย่างไรจะช่วยกันเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ของเด็กให้มากขึ้น ลดพื้นที่เสี่ยงให้น้อยลง ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะทำลำพังเพียงคนเดียวคนหนึ่งค่อนข้างลำบาก แต่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนร่วมกันทั้งสังคม โดยเริ่มจากตนเอง ครอบครัวตนเอง องค์กรตนเอง แล้วสังคมก็จะขยับตาม

อ้างอิง

กมลินทร์ พินิจกุล. รายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางและมาตรการในการจัดการ

ศึกษาของเด็กด้อยโอกาส. ใน <http://www.onec.go.th/6.12/disadv1.doc>

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546.

กรุงเทพฯ: หจก. บางกอกบล๊อค.

กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคม, สำนักสถิติพยากรณ์. สถานการณ์ความพิการ

ในประเทศไทย. ใน <http://www.nso.go.th/thai/stat/summary/cripled/cripled.html>

ข้อมูลสถิติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี. ใน <http://203.155.220.217/office/ccwed/page44.html>

กาญจนา แก้วเทพ. รายงานการทบทวนและสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องบทบาทสื่อมวลชนต่อ

การพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544. รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาเด็กและ

เยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 ในช่วง

ครึ่งแผน ใน www.childthai.org/cic/ca321.htm

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2540.

คณะทำงานระดับภูมิภาคเพื่อแก้ปัญหาแรงงานเด็ก. รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการภูมิภาค

เอเชีย “ การพัฒนาการวิจัยที่เน้นปฏิบัติการเรื่องรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงาน

เด็ก”, 8 – 10 ธ.ค 2542, กรุงเทพฯ

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ. รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก เยาวชน และ

ครอบครัวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ. ศึกษาปัญหาชีวิตกลุ่มเด็กยากจนและด้อยโอกาสในเขตชุมชน

เมือง จังหวัดสุรินทร์, 2546

ปวีณา สายสูง. ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดน่าน. การศึกษาค้น

คว้าแบบอิสระ, หลักสูตรสาธารณสุขมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

ปิ่นทิพย์ ชะเอม. สถานภาพงานวิจัยด้านเด็กและเยาวชนในภาคเหนือ. เอกสารประกอบการ

ประชุมประจำปีการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ครั้งที่ 1 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค, โรง

แรมเชียงใหม่ออกคิด, 24 – 26 เม.ย. 2543.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546.ราชกิจจานุเบกษา.(วันที่ 2 ตุลาคม 2546)

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา .(ฉบับที่20)พ.ศ2542 .

ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2521.ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ .2539.ราชกิจจานุเบกษา

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก.คู่มือปฏิบัติงานในการบำบัดฟื้นฟูหญิงและเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย

จากการค้ามนุษย์.สำนักพิมพ์อินโฟเควส,นนทบุรี.2546

ยุพา วงศ์ไชย.รายงานการทบทวนและสังเคราะห์สถานภาพของเด็กในภาวะยากลำบากใน

ประเทศไทย.กรุงเทพฯ:สำนักงานสนับสนุนการวิจัย,2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540.ราชกิจจานุเบกษา.(11 ตุลาคม 2540)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.นโยบาย

เยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว(พ.ศ.2545-2554).ใน

www.childthai.org/

สุวรรณ วรคามิน และนางลักขณ์ บุญไทย. สถานการณ์การแท้งในประเทศไทย ปี 2542.

ใน www.anamai.moph.go.th/factsheet/POP7-5.HTM

<http://www.nso.go.th/thai/stat/summary/cripled/cripled.html>

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข.เครื่องชี้วัดการประเมินการพัฒนาสุขภาพในส่วนของ

กระทรวงสาธารณสุข.กระทรวงสาธารณสุข,2541

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.กฎบัตรสหประชาชาติ,2533

อรรถัย อาจอ่ำ และจรรยา เศรษฐบุตร.โสเภณีเด็กในสังคมไทย:ผลการวิเคราะห์เอกสารและ

ประมาณการตัวเลขที่ใกล้เคียง.นครปฐม:สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัย

มหิดล,2540.